

een uitgave van de
Vereniging voor Pieters- &
Academiewijk en Levendaal-West
www.palleiden.nl

HART VAN DE STAD KRANT

FOTO DIRK VAN EGMOND

BESTUUR **ED MOL BIJNA ÉÉN JAAR VOORZITTER VAN PAL**

Je bent sinds april bestuursvoorzitter van onze mooie vereniging. Wat zijn je eerste indrukken?

“Het is een goed georganiseerde club waar veel gebeurt en met enthousiasme wordt gewerkt.

Wel is duidelijk dat we meer hulp kunnen gebruiken. Zaken blijven liggen, omdat we niet genoeg menskracht hebben. Meer leden die zich ook willen inzetten in de werkgroepen zou al enorm helpen. Ook het bestuur zou best nog versterking kunnen gebruiken. We zoeken met name bewoners die goed zijn in marketing en fondsenwerving en in communicatie en media. We zijn van plan de bestuursvergaderingen toegankelijk te maken

voor leden, zodat iedereen die belangstelling heeft langs kan komen om zelf te zien hoe het werkt.”

We horen jullie de laatste tijd veel over een netwerk van ondernemerslobby's in de stad. Waar gaat dat over?

“Er functioneert in onze stad en wijk een hele kluwen van stichtingen die de ondernemersbelangen behartigen, vaak zonder daarbij de belangen van de wijkbewoners mee te nemen. De meeste van die stichtingen delen één adres: Stationsweg 26 telt er acht. Ze hebben allerlei onderlinge samenwerkingsverbanden, besturen die niet toegankelijk

NUMMER 169 • DECEMBER 2023 • OPLAGE 3000

Redactie Marjolijn Pouw, Charlotte Boschma, Els Olden, Carla van der Poel

Kopij voor de decemberkrant graag voor
april 2024 via redactiehvds@palleiden.nl

PAL
LEIDEN

zijn voor bewoners en zeer soepele politieke en bestuurlijke contacten. Willeke Slingerland, lector Weerbare Democratie aan de Saxion Hogeschool in Enschede, heeft hier interessante dingen over geschreven. Aan de hand van haar werk is de term 'netwerk' voor dit soort structuren in ons bestuur gangbaar geworden. Misschien is hier zelfs sprake van wat zij een 'gesloten netwerk' noemt."

Maar het is toch volstrekt normaal dat ondernemers hun belangen behartigen?

"Absoluut, dat is volkomen normaal en het past ook goed bij de Nederlandse gewoonten. Echter, het netwerk wordt gesubsidieerd met gemeenschapsgeld van de burgers die daarvoor de gemeentelijke heffingen moet opbrengen. Elk jaar gaat er 5 tot 6 miljoen euro naar het netwerk. Dan menen wij dat bewoners er ook wat van mogen vinden en erover meepraten en meebeslissen wat er met dat geld gebeurt. Dat is tot nu toe volkomen onmogelijk. Sterker nog, op onze verzoeken tot financiële openheid wordt met woede gereageerd: een verzoekschrift dat we wilden aanbieden aan het bestuur van een van die stichtingen werd voor onze ogen verscheurd. Ook de gemeente doet verwoede pogingen de jaarrekeningen geheim te houden en tot nu toe met succes."

OK, een netwerk dat op ondoorzichtige wijze gemeenschapsgeld besteedt, wat heeft dat met PAL te maken?

"Als wijkvereniging gaat een belangrijk deel van onze inzet naar verbetering van de bewonersparticipatie bij de besluitvorming van de gemeente. En juist daar blijkt keer op keer dat de betaalde lobbyisten van het netwerk een dikke vinger in de pap hebben. Ze hebben het geld en de mensen om overal hun commerciële belangen veilig te stellen. Vaak gebeurt dat, ook door de goede contacten met gemeente, al voordat wij ook maar weten dat er iets te gebeuren staat. Terwijl wij moeten werken met onbetaalde vrijwilligers die niet fulltime bezig kunnen zijn. Kortom een volkomen ongelijk speelveld en wederom staan de belangen van de wijkbewoners op achterstand. Extra wrang als je je dan realiseert dat je daar als bewoner zelf elk jaar aan bijdraagt via de gemeentelijke aanslag."

Ander onderwerp: vaak wordt gezegd dat wijkverenigingen niet representatief zijn voor de bewoners van hun wijk.

"Onze wijk heeft 5000 bewoners, 40% daarvan is student en 10% procent expat. Die groepen zijn bijzonder moeilijk te bereiken en te interesseren voor het werk van een wijkvereniging. Ook voor gezinnen met jonge kinderen en werkende ouders is er waarschijnlijk te weinig tijd over om ook nog eens actief te zijn bij een wijkvereniging. Dat betekent dus dat in ons ledenbestand deze groepen ondervertegenwoordigd zijn. Maar we zijn een vereniging met een volkomen open ledendemocratie en iedereen met de juiste postcode is welkom, als lid of voor een bestuursfunctie. We willen heel graag meer studenten die met ons meedoen en zoeken naar manieren om hen beter te bereiken. Als er lezers zijn met goede ideeën horen we die graag. We gaan wel proberen om onze leden door middel van enquêtes vaker naar hun mening te vragen zodat we als bestuur over actuele onderwerpen beter weten wat er van ons verwacht wordt."

Dus het verwijt van gebrek aan diversiteit vind je niet terecht?

"Nee. Ons ledenbestand is, met de beperkingen die ik net noemde, een goede doorsnede van de bewoners van onze wijk. Nogmaals, iedereen is welkom, met de postcode als enig mogelijke beperking. Ik vind overigens dat verwijt van te weinig representativiteit en diversiteit vaak als geleghedenargument wordt gebruikt om de wijkverenigingen terzijde te schuiven als niet meer relevant. Vooral het lobby-netwerk van de ondernemers heeft hier een handje van."

Leg eens uit?

"In de vorige editie van deze krant stond een interview met een vertegenwoordiger van het netwerk die ook weer met deze verwijten kwam: we hebben niet de 'juiste' leden en zijn niet divers genoeg.

Maar als je zelf voor een stichting werkt die geen enkel lid heeft, nul leden dus, is dat toch een wat raar verwijt. En als je een bestuur hebt waar je alleen in kunt komen als vertegenwoordiger van een strikt gelimiteerde economische belangengroep, kun je moeilijk anderen verwijten dat ze niet divers genoeg zijn."

Is er nog iets wat je kwijt wil?

"Er is echt ruimte voor betere samenwerking. Bijvoorbeeld met de andere wijkverenigingen uit de binnenstad. Er zijn zoveel gemeenschappelijke belangen dat nauwere samenwerking volkomen logisch lijkt. Dat gebeurt al wel, maar PAL wil graag proberen dit naar een beter niveau te tillen. Ook gaan we proberen betere contacten te krijgen met de winkeliersverenigingen in onze wijk.

Een leuk en gevarieerd winkelaanbod in onze wijk lijkt ons een belangrijk onderdeel van het woonplezier en als we daaraan kunnen bijdragen doen we dat heel graag." •

DE VISFONTEIN OP DE VISMARKT

JOSÉ PLEVIER ZIET HEKWERK

Hek, o. (-ken), 1. afscheiding of omheining van verticale, op gelijke afstanden geplaatste, overdwars verbonden palen, staven of spijlen, 2. zulk een afsluiting of een deel ervan, als een deur draaibaar.

Achter het Stadhuis op de Vismarkt aan de Nieuwe Rijn staat sinds 1693 de Visfontein, bestemd voor de visverkopers. Zij konden hun koopwaar fris houden met het schone fonteinwater. Een hek sloot de fontein af buiten de marktdagen. Het huidige gietijzeren hek is in 1858 geplaatst. De robuuste staande spijlen worden bekroond door pijnappels en afgewisseld met dunnere, gotische spitsbogen. Ter weerszijden van hoofdstaanders is steeds een visachtig wezen met schubben, vinnen en een sluiersaart te zien. Duidelijk is dat het beest zich om een drietand kronkelt, het attribuut van de god van de zee: Neptunus in de Latijnse mythologie ofwel Poseidon in de Griekse mythologie. Dit verwijst naar de handel in zeevis.

Maar heeft dat fantasieschepsel nu twee staarten? Een kijkje aan de achterkant van het hek geeft uitsluitsel. De vis is daar omgeven door riet, met de kenmerkende 'rietsigaren'. Aan de voorzijde zijn ze minder goed herkenbaar en lijken ze aan de vis vast te zitten. Hiermee wordt de riviervis of zoetwatervis gesymboliseerd.

DE VISFONTEIN IN 1937, FOTOGRAAF ONBEKEND (COLLECTIE RIJKSDIENST VOOR HET CULTUREEL ERFGOED DOCUMENTNR. 17.615)

Nog een aardig detail: aan de onderkant van het hek: tussen de dwarsspijlen is een doorlopende serie kleine decoraties te zien. Dit betreft klassieke motieven in de architectuur. Aan de onderkant zien we schelpvormen, symbool voor de zee, en erboven palmetten (gestileerd palmbblad), die naar het land verwijzen. Momenteel is de fontein weer ingepakt in zijn 'winterjas' om vorstschade te voorkomen, maar het hek staat daar los van. •

INITIATIEF NIEUWE OGENBEDRIEGER VAN HELEEN APERS

hoek Pieterskerk-Choorsteeg Langebrug

Buurtbewoonster en amateur kunstschilder Heleen Apers beschildert onze kabelhuisjes met bedrieglijk echte voorstellingen. Dit jaar heeft ze er een gemaakt op de hoek van de Pieterskerk-Choorsteeg en de Langebrug bij de vintage winkel Second Trend. In kleur is hij nog mooier dan in zwart-wit, zie www.palleiden.nl.

OGENBEDRIEGER VAN HELEEN APERS
FOTO SARAH HART

**BIJZONDERE KAMERMUZIEK:
INTIEME CONCERTEN IN HET WEESHUIS
AAN DE HOOGLANDSE KERKGRACHT**

KIJK OP ONZE SITE VOOR HET VOLLEDIGE PROGRAMMA: WWW.LEIDSESALON.NL

number-one.nl
071 - 51 31 51 2
Koreavaarstraat 2 e-f
2311 JS Leiden

REMBRANDTSTRAAT 27, 2311 VV LEIDEN WWW.TABU.NL TABU.NL

WERKGROEP AUTOLUWE BINNENSTAD

Met twaalf aanmeldingen van actieve PAL-leden is deze werkgroep op 23 oktober van start gegaan met een eerste bijeenkomst. Iedereen kon laten weten wat voor haar of hem de autoluwe binnenstad eigenlijk betekent of zou moeten betekenen. Afgesproken is dat de volgende stap een ledenraadpleging per e-mail enquête zal zijn over de thema's die zijn aangedragen. Op 23 november komen we weer bij elkaar. Leden kunnen nog aanhaken. Meld u aan op: www.palleiden.nl/contact en vul uw naam en e-mail-adres in onder vermelding van 'autoluwe binnenstad'.

GEEN GROEN LICHT VOOR RENOVAITEPLAN KOG

(Kamerlingh Onnes Gebouw)

Onlangs ontvingen wij van onze gesprekspartners bij de Universiteit Leiden het bericht dat het huidige ontwerp voor een groene gevel van het KOG aan de Zonneveldstraat (nog) niet de instemming heeft van de welstandscommissie. In de ogen van de architect van het oorspronkelijke plan benadrukt het ontwerp met de strook plantenbakken onder de ramen te veel de 'horizontaliteit' van de gevel en doet het daarmee afbreuk aan de omgeving. De welstandscommissie lijkt niet ongevoelig voor de redenering van de architect en adviseert nu om deze te betrekken bij de voortgang van het project.

Zowel de Universiteit als de buurtbewoners zijn zeer teleurgesteld, omdat het plan voor een groene gevel, waar beide partijen zeer enthousiast over zijn, met dit besluit van de welstandscommissie in gevaar dreigt te komen. Al sinds de eerste plannen voor de achterkant van het KOG ruim twintig jaar geleden zijn de buurtbewoners verre van enthousiast over de vormgeving van de huidige gevel, zoals in het Leidsch Dagblad van 10 april 2001 is te lezen: "De bewoners zijn allermist te spreken over het geplande vlechtsysteem, een houten raamwerk dat de gevel aan de Zonneveldstraat moet gaan opsieren." Juist het nieuwe ontwerp biedt de mogelijkheid om er een mooiere en klimaatvriendelijkere woon- en leefomgeving van te maken.

Daarnaast past het ontwerp helemaal bij de wens van het stadsbestuur om meer groen en biodiversiteit in de stad te creëren. Binnenkort vinden de eerste gesprekken plaats tussen de Universiteit en de architect. We houden u op de hoogte en zullen ons er voor inzetten dat geen afbreuk wordt gedaan aan het idee van een groene gevel, waaraan het huidige plan volgens de buurtbewoners een prima invulling geeft.

BEZORGING HART VAN DE STADKRANT

In Nieuwsbrief 7 van PAL (september 2023) stond een oproep aan wijkbewoners voor aanmelding als vaste of invalbezorger van de Hart van de Stadkrant. Die oproep heeft een aantal nieuwe bezorgers opgeleverd. Als opvolger van Marcel Schikhof, die na twintig jaar het stokje overgeeft, heeft Barbara Blonk zich beschikbaar gesteld. Franceline Pompe en Simon Andriessen hebben zich opgegeven als vaste invalbezorgers. We danken hen voor hun bereidheid. Af en toe krijgen we een klacht dat de krant niet is bezorgd. We vinden dat vervelend, maar vragen om begrip. De vrijwilligers doen echt hun best om u in weer en wind te bedienen, maar de situatie verandert geregeld en de brievenbussen ook. Veel brievenbussen zijn bijna onvindbaar. Huizen worden gesplitst en opgedeeld in kamers, of vervangen door nieuwbouw. De bezorgers weten dat niet altijd en missen dus wel eens een brievenbus. Bovendien moeten nieuwe bezorgers hun buurt eerst leren kennen, ze moeten nog uitvinden hoe al die steegjes en straatjes lopen en waar de brievenbussen te vinden zijn.

WERVINGSACTIE WERFPARKVRIENDEN

De tijdens de wijkborrel in september 2023 gestarte wervingsactie om Werfparkvriend te worden heeft tot nog toe een goed resultaat opgeleverd. Meer dan twintig wijkgenoten hebben zich tot nu toe aangemeld. Ze zijn inmiddels van de nodige achtergrondinformatie voorzien en uitgenodigd voor een eerste bijeenkomst op zondagochtend.

ars aemula naturae
ruimte voor beeldende
ARS kunst

Een van de oudste broedplaatsen in Nederland. Opgericht in 1694 en nog steeds een kunstenaarsvereniging waar kunstenaars het culturele leven van Leiden mede vormgeven.

[www.ARSAEMULA.NL](http://www.arsaemula.nl)

Cursussen, exposities en online kunstwinkel!

Pieterskerkgracht 9a
2311 SZ Leiden

071-5140784
info@arsaemula.nl

VOORAF EN TOEGE

EET- DRINK- EN KUNSTLOKAAL

Botermarkt 8
2311 EM Leiden
071 512 66 33
voorafentoe.nl

Ontbijt, lunch en diner.
Breakfast, lunch and dinner.

tend 10 december. Waarschijnlijk vindt dan ook een kleine excursieplaats door het park. Aanmelden kan nog steeds via www.palleiden.nl/contact/. U kunt dan meepraten over een zodanige inrichting en gebruik van het park dat iedereen zich er senang bij kan voelen. Ook kunt u aangeven dat u wilt meewerken aan het gezamenlijke onderhoud van het park, waarbij het vergroten van de biodiversiteit veel aandacht krijgt. Verder maken we afspraken over het gezamenlijke onderhoud van het onlangs herstelde Leidse Sleutels-medailon aan de voet van het Van der Werfmonument.

VORMGEVER GEZOCHT

Wie gaat de redactie van de Hart van de Stadkrant helpen bij de opmaak van de krant? We zijn op zoek naar iemand die dat werk wil overnemen. Het gaat om vrijwilligerswerk, waar geen vergoeding tegenover staat. De krant komt drie keer per jaar uit, in april, september en december. De krant wordt opgemaakt in InDesign, de bestanden worden digitaal aangeleverd. **Vragen of reacties?** Mail naar redactiehvds@palleiden.nl of mjh.pouw@planet.nl.

INITIATIEF

DE LEIDSE POSTZEGELS VAN FRANS HEMELOP

POSTZEGEL MET HET JEAN MICHELHOF IN DE PIETERSKERKSTRAAT (BRON: HEMELOP.NL)

door Carla van der Poel

We versturen niet meer zo veel brieven, maar wanneer we iets versturen is het wellicht aardig om er een Leidse postzegel op te plakken. In april dit jaar verscheen de dertiende postzegel in de Leidse hofesreeks met hierop het Jean Michelhof.

De postzegels zijn ontworpen door Frans Hemelop. Op zijn website geeft hij per zegel uitgebreid informatie. In dit geval over het echtpaar Michielsz dat op de Herengracht woonde en ter kerke ging in de Waalse kerk. Het kinderloze echtpaar had besloten na hun dood een hofje te stichten. Daarin konden vier echtparen en acht vrouwen wonen, op voorwaarde dat ze van het Waalse gereformeerde geloof waren. Andere hofjes uit onze wijk die een zegel hebben gekregen, zijn het Pieter Loridanshof, het Jean Pesijnshof, het Van Brouckhovenshof, het Sionshof, het Eva van Hoogeveen Hof en het Jeruzalemhof.* De redactie vroeg Frans Hemelop naar zijn achtergrond.

Zelf geknutselde slaapauto

Frans Hemelop werd in 1941 in Zeist geboren. Hij deed de mulo en ging in 1957 werken bij de Belastingdienst. Naast zijn werk volgde hij in de avonduren een hbo-opleiding en klom op. In 1997 ging hij na 40 jaar met de VUT. Zijn hobby's zijn de natuur en door Europa reizen met zijn vrouw in een 'zelf geknutselde slaapauto (geen echte camper)'. Daarnaast heeft hij altijd veel gelezen.

Zegel ontploffing kruitschip

Frans had belangstelling voor filatelie en werd in 1980 lid van de Leidsche Vereniging van Postzegelverzamelaars. In 1986 trad hij als penningmeester toe tot het bestuur en van 1991 tot 2014 maakte hij deel uit van de redactie van het verenigingsblad. Toen het in 2007 door PostNL mogelijk werd gemaakt om persoonlijke postzegels, gelegenheidspostzegels en zelfs reeksen te ontwerpen, maakte hij een zegel met de ontploffing van het kruitschip uit 1807. Op zijn site staat een instructieve animatie over de ramp, zie <https://2021.hemelop.nl/de-zegels/leidsche-reeks/2007-buskruitramp/>.

Niet zomaar een plaatje

Al in de periode dat hij het verenigingsblad maakte was Frans gefascineerd door de Leidse geschiedenis. Hij begon met de 'Leidse reeks'; dat zijn de 'persoonlijke' postzegels die vanaf 2007 iets laten zien over de stad en de geschiedenis van Leiden. De zegels beantwoordden altijd aan vaste criteria: het ging óf om een Leidse gebeurtenis, óf om een persoon, óf om een gebouw. Het kon ook een herdenking zijn of een jubileum. Het was met andere woorden niet 'zomaar een plaatje'. Eenmaal per jaar verscheen er een zegel.

>>>

Beniràs

BAR & KITCHEN

Sfeerrijk, gezellig en smaakvol
Mediterraanse shared dining
Google's nummer 1 in Leiden!

Papengracht 6a, Leiden
071 2077827, beniras.nl
IG: benirasleiden

FRANS HEMELOP
FOTO BEP HEMELOP-BOSCH

Het mooiste stukje Leiden

Het deel binnen de singels vindt hij het mooiste stukje van Leiden, omdat het op veel plekken nog steeds de band met het verleden laat zien. Daar begon ook het vastleggen van de 35 nog aanwezige Leidse hofjes. Vlak voor het ter

perse gaan van dit nummer verscheen er een zegel met het veertiende hofje:

het Sint Stevenshofje of het Convent van Tetterode aan de Haarlemmerstraat. Het werd in 1487 gesticht door de rijke brouwer Willem van Tetroede en zijn vrouw Cristijn Arentsdr. Bruinen en dankt zijn naam aan de patroonheilige van het Leidse brouwersgilde, Sint Steven.

Grotere ontwerpen

Frans heeft zich overigens niet altijd tot het ontwerpen van kleine formaten als postzegels beperkt. Bij de tweede Leidse postzegel – deze kwam in 2008 uit ter gelegenheid van de viering van de 100-jarige geboortedag van Frederik Kaiser – kreeg hij de opdracht voor het ontwerp van het omslag van het jaarverslag over 2007 van de Leidse Sterrewacht. In 2022 was Leiden een jaar lang City of Science. Hemelop werd toen gevraagd de gedenksteen te ontwerpen ter nagedachtenis aan de arts Willem Einthoven. Die woonde ooit op Rijnsburgerweg 23 en is bekend om de uitvinding van het elektrocardiogram. De steen is op 12 april 2022 feestelijk onthuld. In 1925 kreeg Einthoven overigens de Nobelprijs voor zijn werk. Hij verrichtte dat in het Laboratorium voor Fysiologie in het Kamerlingh Onnes Gebouw, waar nu de rechtenfaculteit huist. Daarmee zijn we weer terug in onze wijk.

*De nieuwste maar ook enkele oudere postzegels zijn te bestellen via <https://hemelop.nl/>

COLUMN

PAL MAAKT FOTO'S VAN ZWART GAT

door Ed Mol

Onlangs maakten astronomen met gepaste trots bekend dat ze foto's hadden gemaakt van een gigantisch zwart gat in het centrum van onze Melkweg. Daarom is PAL er zo trots op dat wij ook foto's hebben kunnen maken van een zwart gat; niet in het centrum van de Melkweg, maar in het centrum van onze stad: Stationsweg 26 om precies te zijn.

We schreven al eerder in onze Nieuwsbrief nr. 2 van februari dat in een zwart gat alles naar binnen wordt getrokken en er nooit meer uit komt. Net zoals bij ons eigen zwarte gat waar miljoenen subsidies naar binnen worden getrokken, terwijl er nooit uit komt wat met dat geld gedaan wordt. Zie ook het interview waar deze krant mee optent.

Een van onze leden vond dit ook vreemd en heeft daarom de jaarrekeningen van het zwarte gat opgevraagd met een beroep op de Wet Open Overheid (WOO). Na maanden vertraging kwam er eindelijk een besluit en werden deze documenten vrijgegeven. Vandaar de we u nu de eerste foto

van het Leidse zwarte gat kunnen presenteren. De tweede, ook heel mooie foto, is van de andere kant genomen.

Voor wie het niet weet: de afdeling Vestigingsklimaat bestaat uit dertig ambtenaren die er steeds beter in slagen te bewerkstelligen dat er in onze stad en wijk meer cafés, meer terrassen en meer fastfoodzaken komen. Wij horen dat het zwarte gat daar heel regelmatig op de deur klopt voor een rustig gesprekje onder vier ogen. Wel uitkijken dat ze niet op de verkeerde deur kloppen want verderop in de gang zit de afdeling Gezondheid en die wil graag dat wij minder drinken, meer bewegen en gezonder eten. Iets met de ene hand en de andere hand? •

2. CML Jaarrekening 2019.pdf
Page 6 of 12

Stichting Centrummanagement Leiden (CML)
te Leiden

	2019	2018
	€	€
15. Kennis & Netwerk		
15.1		
16. Projecten		
16.1		
17. Leiden is Open	414	
18. Retailstrategie	414	
19. Partnership Leiden Marketing	414	
20. Bijdrage St. Ondernemend Leiden	414	
21. Winkelgebieden	414	
21.1		

3. CML Jaarrekening 2020.pdf
Page 4 of 5

Stichting Centrummanagement Leiden (CML)
te Leiden

	Begroting 2021	Werkelijk 2021	Werkelijk 2020
	€	€	€
10. Plusprojecten			
Gen. Leiden Leids Glas	0	64.225	120.000
Gen. Leiden Leids Glas UVOK	0	0	0
414			
Leids Glas congres	0	0	15.000
414			
11. Detachering St. Ondernemend Leiden	0	0	414
12. Projectmanagement Leids Glas	0	0	414
13. Totale Baten	414		

BRON: DE GEMEENTELIJKE AFDELING VESTIGINGSKLIMAAT DIE DANKZIJ HAAR BESLUIT OP HET WOO-VERZOEK DEZE SCHITTERENDE FOTO'S MOGELIJK HEEFT GEMAAKT.

ONDERNEMEN

DE HORECA GROEP SAMENWERKING OM DE CONCURRENTIE HET HOOFD TE KUNNEN BIJEN

door Marjolijn Pouw

In een mooi opgeknapt pand aan het Rapenburg is De Horeca Groep gevestigd. Deze bundeling van vijf café-restaurants uit Leiden en één aan de Kaag verhuisde onlangs van de Fleweweg naar de binnenstad, dicht bij hun bedrijven: “Hier zitten we er met onze neus bovenop, we kunnen er op de fiets langs, of lopend”, zegt marketing manager Lizzy Schoo. General manager Nicky Kersten vult aan: “We huisden op verschillende locaties, nu zitten we bij elkaar en dat maakt het (zakelijke) leven een stuk makkelijker.”

DE HORECA GROEP AAN HET RAPENBURG (FOTO, DE HORECA GROEP)

De Horeca Groep Leiden begon bij Richard van Leeuwen. In 1996 vestigde hij Stadscafé Van der Werff op de benedenverdieping van de in 1929 gebouwde herensociëteit Amicitia aan de Steenstraat. Eerder huisden daar de horecagelegenheden In den Vergulden Turk en Wienerwald. Al gauw bouwde Richard samen met zijn broer Wouter een kleine Leidse restaurantketen op met de The Bishop (Middelweg), Tabú (voorheen De Grote Beer, Rembrandtstraat), City Hall (Stadhuisplein), Lot & de Walvis (De Haven) en Waterlust, (Kaag), elk met hun eigen karakter. Behalve bij De Horeca Groep zijn de broers Van Leeuwen ook betrokken bij de keten van restaurants in verschillende steden onder de naam The Harbour Club.

Wat is de gedachte achter De Horeca Groep?

Nicky Kersten: “De horeca verkeert in betrekkelijk zwaar weer. Na de groei van de laatste jaren is de rek eruit. Eerst zorgde corona voor stagnatie, nu zijn het de inflatie en de stijgende kosten en ook het personeelsgebrek. Bij verschillende café-restaurants was er al langer behoefte aan verregaande samenwerking om de concurrentie het hoofd te kunnen bieden. Door bundeling kun je bij de inkoop voordelen behalen, wat je winstmarge vergroot zodat je meer ruimte krijgt voor ontwikkeling. Dat is met het oog op de toekomst hard nodig. Ook de horeca moet duurzamer worden – minder voedsel verspillen en energiezuiniger gaan koken. Dat kan best, maar je moet wel de financiële ruimte hebben voor investeringen want verduurzaming

vergt kostbare installaties. Zo is er apparatuur in de handel die dagelijks met een camera per bord alle overschot vastlegt. Aan de hand daarvan kun je de hoeveelheid bepalen die je je gasten voorzet en ervoor zorgen dat er minder verspilld wordt. Dat heeft dan weer effect op de aanvoer en zo beïnvloedt het een het ander. Ook met het menu kun je sturen, bijvoorbeeld door aan te bieden wat in de regio voorhanden is. Dan heb je minder transportkosten en stikstofuitstoot. Je kunt ook bekijken of iets wat je bedacht hebt ook echt werkt: in Lot & de Walvis boden we onze gasten jarenlang elke zondagochtend een ontbijtbuffet aan. Dat leek ons zuiniger dan een individueel ontbijt te serveren, maar de hoeveelheid voedsel die we moesten weggooien was ongelofelijk groot. Daar zijn we uiteindelijk dus mee gestopt.”

Lizzy Schoo: “De gedachte achter De Horeca Groep is ook om met de Stadspartners en het Centrummanagement een mooi netwerk op te bouwen voor economische bedrijvigheid in de binnenstad. Er zijn in Leiden veel congressen en andere met de universiteit verbonden activiteiten die wij als collectief goed kunnen faciliteren. Daarnaast is de stad aantrekkelijk voor toeristen, waar we met onze restaurants op kunnen inspelen. Voor de binding tussen de vestigingen is het verder van belang dat we personeel kunnen delen. 80 % van ons personeelsbestand heeft een tijdelijk contract, 20 % is vast. De tijdelijken zijn meestal studenten. Ze vliegen na een paar jaar weer uit, maar we moeten ze wel allemaal trainen: hoe ziet een gastvrije ontvangst eruit; hoe leg je een nieuw menu uit aan je gasten; hoe reageer je op ongewenst gedrag? Ook de horeca heeft te maken met een steeds ingewikkelder wet- en regelgeving op het gebied van veiligheid, voedsel en waren. Bundeling geeft je de ruimte om waar dat nodig is specialisten in te huren. Je hoeft niet alles zelf in huis te hebben.”

Zijn de studenten die bij jullie werken de laatste jaren veranderd?

Lizzy Schoo: De jeugd is nog steeds snel afgeleid; jongeren zijn met zoveel tegelijk bezig: studie, werk, uitgaan sport, vrienden... Ze hebben veel te doen. Het tempo en de eisen zijn hoog en de maatschappij is nogal aan het veranderen. Naast hun studie werken ze meestal drie tot vijf dagen per week, maar 90 % van ons bestand volgt geen horeca-opleiding. Wij bieden ze structuur, leren ze stiptheid, hygiëne en werken in teamverband. En natuurlijk omgaan met kritiek en andere reacties. Niet alle gasten zijn even welopgevoed, de toon kan nogal variëren en daar moet je tegen kunnen. Voor de jongeren die bij ons werken is bedienen de hoofdtak en daar sturen we op. Wie dat niet wil of kan krijgt een exitgesprek, we hebben een uitstekende personeelsafdeling die met hen naar andere mogelijkheden kan zoeken.”

Maken jullie als collectief overleven niet moeilijker voor de kleine ondernemers?

Nicky Kersten: “Alle ondernemers, de kleintjes en de groten, hebben een gezonde ondernemersdrang. We overleggen samen, wisselen gegevens en ervaring uit en bekijken hoe we elkaar kunnen steunen. Maar we zien ook wel dat het voor eenpitters steeds moeilijker wordt om zich staande te houden. Wij hebben het voordeel van de geza-

menlijke inkoop en beheer en kunnen elkaars personeel lenen als dat zo uitkomt. We hebben ook een marge voor investeringen, of het nou om de vernieuwing van het menu gaat of het op de markt brengen van een nieuw concept. Bij grote ketens zie je dat standaardisatie tot versraling kan leiden, maar bij ons geeft de bundeling juist ruimte voor individuele invulling. We moeten wel de eenpitters in de stad steunen en in ere houden, ze geven de nodige variatie. Helaas verdwijnen ze steeds meer uit het straatbeeld. Horeca is een hard vak, misschien is het beeld dat je in de media van het werk krijgt wel te romantisch. Het gaat ook bij ons op de eerste plaats om de bedrijfsvoering, al blijft het van belang dat je je werk met plezier doet.”

Hebben jullie genoeg ruimte voor eigen invulling?

Nicky Kersten: “Als general manager heb ik de vrije hand in de toedeling van de budgetten, al zijn de ambitie en de doelstellingen tevoren per vestiging in een plan vastgelegd. Het resultaat meten we jaarlijks aan de hand van de door ons bepaalde kritieke prestatie indicatoren. De manager en chef-kok zijn evenwel vrij om binnen de gezamenlijk bepaalde werkwijze te variëren en hun eigen menu en aankleding samen te stellen, al is die vrijheid natuurlijk niet grenzeloos. Ook hier op kantoor hebben we onze kritieke prestatie-indicatoren. Maar iedereen mag mee denken en met eigen ideeën komen. Graag zelfs, zo houden we onze combinatie gevarieerd en enthousiast.”

Wat voor opleiding hebben jullie?

Nicky Kersten: “Ik kom uit de Achterhoek en ging na de middelbare school naar de Hogere Hotelschool Den Haag. Na mijn opleiding ben ik uiteindelijk terecht gekomen bij The Harbour Club waar ik verantwoordelijk was voor de vestigingen Vinkeveen en Amsterdam-Zuid. Dat beviel zo goed dat Van Leeuwen me vroeg om de dagelijkse leiding op me te nemen van De Horeca Groep hier in Leiden en dat wilde ik wel. Bij The Harbour Club stond ik wat verder van de werkvloer af, hier zit ik er veel dichterbij – als het zo uitkomt sta ik ook in de keuken.

Die afwisseling past bij mij, er is hier een hoop te doen. Zo zijn we aan het bekijken hoe we Lot & de Walvis en City Hall kunnen verbouwen. We willen de concepten van al onze locaties tegen het licht houden en moderniseren, maar soms ook teruggrijpen op de klassiekers. Daar is bij onze gasten behoefte aan. Minder avocadotoast en terug naar de klassieke uitsmijter. Het verschilt per vestiging, want ze zijn allemaal anders.”

Lizzy Schoo: “Ik heb geen horeca-opleiding gedaan, maar HBO Culturele en Maatschappelijke Vorming aan de Hogeschool Leiden, gericht op onder andere jeugdwerk voor kwetsbare kinderen. Omdat ik nogal veel aan sport deed wilde ik graag bij de Johan Cruijff Stichting gaan werken, maar op de Hogeschool was ik al meer bezig met organiseren dan studeren. Zo was ik betrokken bij de introductiedagen van mijn school in combinatie met EL CID. Eigenlijk ben ik min of meer de evenementenbranche in gerold. Na mijn opleiding ben ik bij het Kwik Events & Relatiemarketing gaan werken, waar ik openingen en festiviteiten voor winkels en bedrijven organiseerde en uitjes voor instellingen. Na dat avontuur werd ik eventmanager bij

RESTAURANT TABÚ MET DE AELDISBRUG OVER DE GROENHAZENGRACHT
(FOTO DE HORECA GROEP)

Hudson's Bay en daarna stapte ik over naar de Universiteit Leiden voor de organisatie van de Open Dagen. Tijdens mijn zwangerschapsverlof vroeg de Horeca Groep me om hun organisatie te komen ondersteunen. Ik ben op dat verzoek in gegaan en heb nu de baan van mijn leven. Als marketing manager krijg ik alle ruimte om voorstellen te doen, of het nu gaat om de organisatie van een oesterpartij of een feest met live muziek in een van onze restaurants, de website, menukaarten, het personeelsuitje of het kerstpakket – ik ben overal bij betrokken.” •

HANS HEESTERMANS

LEIDS

Er zijn woorden of uitdrukkingen die alleen maar in het Leids kunnen voorkomen en echt nergens anders, want ze verwijzen naar een straat, een gebouw, een persoon of iets dat alleen maar in Leiden is te vinden.

Kanekop en klodderbroek

Waarom noemen we iemand met rood haar graag 'rooie' of 'stoplicht' of 'vuurtoren'? En waarom scheppen we er een zeker genoeg in om een al te dik persoon te betitelen met grove termen als 'dikbil', 'hangbuikzwijn' of gewoon 'vetlap'? Dat komt omdat we bang zijn. Bang dat we zelf ooit ook eens een lichamelijke afwijking zullen krijgen. Of dat onze kinderen met een handicap geboren zullen worden. Daarom spreken we die bezweringsformule uit. Met 'hangbuikzwijn' geven we te kennen dat wij gelukkig anders zijn en dat wij gelukkig niet zijn voorzien van zo'n al te stevig ontwikkeld aanhangsel en dat wij verwachten dat dat ook nooit zal gebeuren. Die neiging tot schelden is een algemeen menselijke, zij het niet al te positieve eigenschap, bedoeld om het boze af te weren.

BILLY TURF HET DIKSTE STUDENTJE TER WERELD, BRON LEIDSE STRIPSHOP BREESTRAAT

Kanekop

Hoe staat het in het Leids met dit soort scheldwoorden? Volgens Wout Bodrij in zijn boek 'Een stem uit de achterbuurt' heel goed. Alleen al bij de letter k in het woordenlijstje dat achter in dit boek is opgenomen, staan 14 woorden waarmee een lichamelijke afwijking wordt aangeduid. Of een persoon met een fysiek ongemak. Of iemand die dan wel geen lichamelijk gebrek heeft, maar dan toch opvalt door zijn slordige en morsige lijf of kledij. De hygiënische omstandigheden waren zo'n 100 jaar

geleden niet bepaald gezond te noemen. Het kwam dan ook nogal eens voor dat kinderen en volwassenen vol met luizen zaten. Vooral het hoofd werd door die beestjes geteisterd. De luizenbeten lieten hun sporen achter. Een soort uitslag verscheen over de hele kop. Die kop werd een kanekop genoemd. Waarom? Een kaan of kaantje is een eigenlijk het vliezig overblijfsel van een uitgebakken stukje vet. Ik vond die kaantjes vroeger altijd een lekkernij. Maar sinds ik weet dat ze kennelijk lijken op die zere plekken op het hoofd, krijg ik geen kaantjes meer naar binnen.

Klauwbuik

Die luizen hadden een voorkeur voor het hoofd, maar ook de buik behoorde tot hun favoriete verblijfplaatsen. Verschrikkelijke jeuk veroorzaakten ze daar. Er bleef de ongelukkige 'bezitter' van die plaagbeestjes niets ander over dan zich vol overgave te krabben, te 'klauwen', zoals men dat in Leiden noemt of noemde. En hoe werd zo'n zich de buik krabbend slachtoffer genoemd? Natuurlijk, een klauwbuik. In het Woordenboek der Nederlandsche Taal staat te lezen dat klauwbuik alleen maar in Leiden voorkomt en niet alleen in de betekenis 'iemand die heel erg en opvallend met zijn nagels zijn buik aan het krabben is omdat de luizen hem weer eens te pakken nemen', maar ook als ander woord voor een 'pauper'. Als voorbeeld geeft dat Woordenboek een zinnetje dat de redacteur in 1912 had gehoord in Leiden: "Ik wil dat huisje wel verhuren, maar aan fatsoenlijke 'burgers'; niet aan zulke klauwbuiken".

Klodderrkont

Karel Appel heeft zijn eigen schilderkunst ooit getypeerd met de woorden: "Ik rotzooi maar wat aan." Ik kan hem daar helemaal in volgen. Ik bewonder zelfs zijn moed om zo overduidelijk te bekennen dat zijn talenten niet bijster groot zijn. Louis Couperus laat in zijn roman 'Eline Vere' een kunstschilder iets soortgelijks zeggen: "Ik klodder zoo wat, precies zoals ik wat galm. Het is allemaal niets." Ik denk niet dat Appel het van Couperus heeft gepikt. Kunstenaars willen nogal eens smalend over hun capaciteiten spreken. Om bij de omstanders de reactie uit te lokken: "O, nee, uw werk is prachtig. Ik begrijp u zo goed! Uw kwastbehandeling is zo expressief. En uw kleuren zijn zo beeldend."

Kloddereen, zoals door Couperus gebruikt, betekent 'knoeien, morsen'. In Vlaanderen komt het ook voor om aan te geven dat kledingstukken wat slobberen, wat flodderig om het lijf zitten. 'Die broek past niet, ze kloddert te veel', zeggen ze in Antwerpen. Een vrouw of meisje van wie de kleren slordig en los om het lijf hangen wordt daar dan

ook een klodderbroek genoemd. En hoe heet zo iemand in het Leids volgens Wout Bodrij? Juist, een klodderrkont. Hoogstwaarschijnlijk is dit weer een voorbeeld van een Vlaams woord in het Leidse dialect. Het is heel begrijpelijk dat een slordige vrouw in Leiden ook wel een klodderr wordt genoemd. •

ERIK VAN BRUGGEN AAN HET WOORD

40 JAAR HISTORISCH ORGEL- SPEL IN DE WAALSE KERK

door Roeland van Wely

De Waalse kerk aan de Breestraat bezit een bijzonder orgel, namelijk het Steevens/Van Assendelft-orgel. Dat is afkomstig uit de, in de negentiende eeuw afgebroken, Vrouwekerk achter de Haarlemmerstraat. De vaste organist van de Waalse kerk Erik van Bruggen bespeelt het orgel al ruim veertig jaar. Dat doet hij tijdens de kerkdiensten, maar er worden in de kerk ook bijzondere orgelconcerten georganiseerd.

"Het orgel stond oorspronkelijk in de Vrouwekerk tegen de torenwand, want daar was ruimte voor blaasbalgen, pompen die gebruikt worden in instrumenten zoals dit pijporgel", vertelt Van Bruggen. "Als je een uitbouw aan een kerk ziet, dan kan je er vergif op innemen dat daar de blaasbalgen zitten. In de Vrouwekerk hing het orgel ook los." Van de Vrouwekerk is nog een stukje ruïne over, te zien tegenover café 't Praethuys aan het Vrouwekerkhof. Als je de Waalse kerk binnenloopt, lijkt het orgel aan de achterwand bevestigd te zijn. Dat is schijn, vertelt Van Bruggen. "De brand die in 1889 de Stadsgehoorzaal in de

Kamerlingh
PARKTUIN & CAFÉ

ONTBIJT/LUNCH/BORREL
DINSDAG T/M ZONDAG 10:00 - 18:00

DOEZA STRAAT 2B
2311 HB LEIDEN
071 203 22 40

as legde, verwoestte ook het koor van de Waalse kerk dat zich achter het orgel bevond. De balken waaraan het orgel hing, waren mee verbrand. Om te voorkomen dat het orgel naar beneden kwam, zijn palen in de grond aangebracht als steun voor het orgel. Die zijn gelukkig weggevoerd bij de laatste restauratie.”

Akoestiek

“De Waalse kerk is verkleind. En de akoestische eigenschappen van deze kerk zijn natuurlijk niet zoals die van de Vrouwekerk. Dat was gewoon een kathedraal. Het orgel is eigenlijk te groot voor deze kerk. Je mist een beetje de nagalm. Het is niet doods, maar aan de magere kant. Het went. We zijn blij dat het er staat, maar als een orgelbouwer voor de Waalse kerk een orgel zou hebben gebouwd, dan had hij het de helft kleiner gemaakt.

Het orgel is in 1746 gebouwd door orgelmaker Gerard Steevens. De blaasbalgen waren echter te zwak en het geluid was te mager. Pieter van Assendelft heeft dat toen in 1748 hersteld en gezorgd voor goed geluid. Het orgel is goed bewaard gebleven. Net als het orgel van de Pieterskerk heeft het een middentoonstelling en klinkt het nu, na een restauratie in 2014, als het klonk in de 18e eeuw.”

Spelen

“Als je hier binnenkomt met een tas vol muziek, gaat het mis. Je kunt op dit orgel niet alles spelen, Bach gaat bijvoorbeeld niet. 19e eeuwse muziek ook niet echt. Dat maakt dit orgel juist bijzonder. Hoe minder je er op kan spelen, des te mooier het geluid en des te groter de belangstelling. Orgels waar je alles op kan spelen, zijn niet zo interessant. Ik speel op dit orgel vooral barokmuziek en wat renaissance. Tegenwoordig wordt er vooral gereproduceerd, vroeger werd er veel meer geïmproviseerd. Bij dat laatste kan je de geheimen van het orgel beter naar voren laten komen. Improviseren in historische stijl vind ik zelf leuk. Nu ben ik vooral bezig met de renaissancestijl.”

Begin

“Mijn voorganger kwam af en toe niet opdagen. Toen ben ik gevraagd om die diensten over te nemen. Ik was altijd al een orgelfan. Dat had ook te maken met het gezin waaruit ik kom. Mijn vader was dominee. Ik kreeg al vroeg les en ben later naar het conservatorium gegaan. Nu geef ik zelf les aan dertig leerlingen op dit orgel. Van kinderen tot gepensioneerden. Het orgel is een rijksmonument. Daar betalen jij en ik belasting voor. Het is niet van mij, het is

van de gemeenschap. En je moet er in ieder geval van mee kunnen profiteren. De orgelwereld is niet groot, maar wel wereldwijd. Mijn collega in Mexico weet wat er hier in Leiden gebeurt op orgelgebied. Iedereen houdt elkaar in de gaten.”

Rijk versus arm

“Nederland heeft met 1600 monumentale orgels, de grootste orgeldichtheid ter wereld. Van de renaissance tot de zestiger jaren van de vorige eeuw. Elke tijd heeft zijn eigen soort orgel. Geen twee orgels zijn gelijk. Als je het orgel in de Waalse kerk vergelijkt met de andere Leidse orgels, dan kun je zeggen dat dit het beste bewaard is gebleven. De Waalse kerk had geen geld om het aan te passen aan de smaak. Leiden heeft vooral oude barokorgels, omdat de stad in de negentiende eeuw arm was. Delft was in die tijd rijk en daar zijn de orgels toen wel vervangen.”

Veel plezier

“De meeste kerken in Leiden hebben een vaste organist. “Het is een klein wereldje. We hebben een soort van artistiek comité. Eens per jaar hebben we in Leiden een orgeldag. En omdat je niet in elkaars vaarwater wil zitten, overleggen we over andere activiteiten.”

“Het orgelspelen is nooit gaan vervelen. De inspiratie is alleen maar meer geworden sinds het orgel in 2014 is gerestaureerd. Met het resultaat van een eerdere restauratie was ik nooit tevreden, de klank vond ik altijd wat aan de harde kant. En daar komt bij dat de Waalse kerk een leuke gemeente is om voor te werken. Er wordt goed naar elkaar geluisterd.” •

ONDERNEMEN

BOUTIQUEBYMIEK

door Carla van der Poel

Een 15-jarige die een winkel heeft met kleding en accessoires, dat is op zijn minst opmerkelijk. En nog wel in de Breestraat, op nr. 30. Boutiquebymiek blijkt voor jonge vrouwen uit het hele land een reden te zijn om naar Leiden te komen. Als de redactie er is tikt het aantal volgers op Tiktok net ‘de 10K aan.’

Jong ondernemen

Mieke Nijssen uit Alphen is geen gewone scholiere met een baantje. Doordeweeks gaat ze naar school, ze doet vmbo-tl aan het Groene Hart Rijnwoude in Hazerswoude. Na schooltijd doet ze de inkoop en de web verkoop van haar bedrijfje. Op zaterdag- en zondagmiddag is de winkel open en zit Mieke er zoveel mogelijk zelf. Anders neemt een van haar ouders voor haar waar. Bijvoorbeeld wanneer ze een toetsweek heeft. “Het is iets wat ze al heel lang in zich heeft,” merkt de vader van Mieke op. Zij heeft iets dergelijks altijd gewild. Het ondernemen zit overigens in de familie. Moeder vult aan dat Mieke op haar tiende met oma achter de naaimachine scrunchies (haarelastiekjes met leuke stofjes eromheen) maakte om die te verkopen.

Voor Boutiquebymiek ga je naar Leiden

Het bijzondere is dat Mieke de klanten via social media

tacoyo
Move your body, relax your mind

ACTIE
2 GRATIS
PROEFLESSEN
P.P.

TACOYO Body & mind conditietraining op muziek
Gymzaal Da Vinci College Lammenschans, Leiden
Er is een voor- en najaarsseizoen

Iedere
Maandagavond.
Starttijden:
17:00, 18:15, 19:30
en 20:45 uur

Starten
kan op elk
moment!

Viktor Verwoerd: 06-41549731, v.verwoerd@tacoyo.nl
KLIK OP WWW.TACOYO.NL

BOUTIQUEBYMIEK BREESTRAAT 30
FOTO MIEK NIJSSEN

heeft gekregen. Ze kochten bij haar maar ze wilden graag naar een fysieke winkel om kleding te passen, en ook gewoon om er te zijn. Als ze iets kopen wordt er ter plekke een filmpje gemaakt om te laten zien dat ze in de winkel waren. Als je naar deze boetiek bent geweest tel je mee. Het prettige is dat Mieke door haar klanten in levende lijve te spreken nog beter ontdekt wat ze zoeken.

Een droom komt uit

Is een winkel te combineren met school? Volgens Mieke wel, al is het soms woekeren met de tijd. Eindeloos met vriendinnen door de stad slenteren, of dagenlang trainen op het voetbal- of hockeyveld zit er niet in, maar ze mist dat niet. Miek's ouders vinden het leuk en bijzonder wat ze doet, maar pushen het op geen enkele manier. Wel ondersteunen ze haar bij haar werkzaamheden, zo maken ze het mogelijk om haar droom te laten uitkomen. Maar Mieke doet het liefste alles zelf. Ze maakt alle foto's voor de site en ze stuurt haar personeel aan: papa en mama.

Verstand van economie

Mieke Nijssen denkt al na over de toekomst. Ze zit nu acht maanden met haar winkel in de Breestraat, maar zou misschien wel een groter pand willen vooral ook voor meer opslag. En misschien ook in andere steden een winkel. Voorlopig moet ze eerst haar school goed afronden. Ze is fijn bezig en het zal niemand verbazen dat ze voor economie dit schooljaar tot nu toe gemiddeld een 8,3 staat. •

ARCHITECT DENNIS VAN VEEN EENPITTER MET STERKE OPVATTINGEN

door Corine Hendriks

Zelfstandig architect Dennis van Veen ontvangt de Hart van de Stadkrant in de regentenkamer boven de ingang van het achttiende-eeuwse Coninckshof aan de Oude Vest. Zijn kantoor is een pijpenlaatje op de begane grond. Nee, het is niet in onze wijk, maar Van Veen heeft in de wijk wel het een en ander gedaan, zoals de faculteit Archeologie mee verhuisd en het Babyhuis gerealiseerd. Van Veen houdt er een sterke opvatting op na over het bedenken van architectuuroplossingen.

Het beste van de drie

Dennis van Veen is nog maar 34 en werkt sinds anderhalf jaar als zelfstandig architect. Daarvoor was hij tien jaar verbonden aan het, niet meer bestaande, architectenbureau Veldman / Rietbroek / Smit, een Leids bureau dat ook veel werkte voor de universiteit. Het bureau was onder meer betrokken bij de verbouwing en restauratie van het Academiegebouw, de restauratie van de Sterrewacht en die van de Pieterskerk. Van Veen vindt dat hij niet uit een beter nest had kunnen komen. De drie architecten waren volgens Van Veen bevlogen en gedreven. Boudewijn Veldman was daarnaast enorm creatief; Paul Rietbroek blonk uit in klantgerichtheid, dienstbaarheid en heel hard werken; Gerard Smit excelleerde als verbinder en motivator en in het vertalen van de wensen van de klant. Van Veen heeft geprobeerd van alle drie zijn leermeesters het beste over te nemen.

Verbouw en restauratie: een aparte tak

Van Veen is, net als het voormalig bureau, gespecialiseerd in verbouw en restauratie van vaak monumentale gebou-

DENNIS VAN VEEN, FOTO CORINE HENDRIKS

wen. Dat is een aparte tak van de architectuur, aangezien het werk ook veel bouwhistorische kennis vergt. Daarvoor heeft hij, na afgestudeerd te zijn in Delft, nog een extra hbo plus-opleiding in Utrecht gevolgd. "Als ik deze kamer zou willen verduurzamen (er snort een klein elektrisch kachel-tje – red), moet ik weten wat je kunt verwachten achter de lambrisering, hoe je die met respect voor de oorspronkelijke makers weghaalt en weer kunt terugplaatsen. Dat is dus heel wat anders dan een nieuw gebouw ontwerpen. Het luistert altijd nauw. Welke elementen bevat een gebouw waar je niet aan mag komen en waar kun je wel wat doen om het aan te passen aan de eisen van onze tijd?" Subsidie zoeken en aanvragen hoort er meestal ook bij."

Uw redacteur vraagt of van Veen het verschijnsel kent dat alle puzzelstukjes soms razendsnel op hun plaats vallen zoals haar bij het creatieve proces van het schrijven wel eens gebeurt. Of als bij wereldhits die in één kwartier zijn geschreven zoals Yesterday van de Beatles. "Nee", lacht Van Veen, "zo gaat dat niet bij mij. Ik onderzoek alle mogelijke oplossingen, zodat ik geen enkele over het hoofd zie. Dat kost veel tijd, maar dan heb ik later wel een antwoord klaar als iemand vraagt of ik zus of zo overwogen heb. Ik wil de beste oplossing." Antoon van Dijk, bestuurslid van Ars (zie Hart van de Stadkrant 168, sept. 2023) prees Van Veen voor het vinden van de perfecte plaats voor de lift in het

Ars-gebouw, die Van Veen opspoorde. Van Veen kent dat gebouw goed want hij heeft er sinds 2017 regelmatig aan gewerkt. Hij was betrokken bij de plannen die Ars ermee heeft en presenteerde die onlangs aan een gezelschap van de wethouder, gemeenteambtenaren en Ars-leden.

Projecten in de wijk

We vragen naar de projecten van Van Veen in onze wijk. Hij hoeft niet lang na te denken: “Dat was de realisatie van het Babyhuis in een pand rechts van de Lodewijkskerk aan het Steenschuur waarvan ik projectarchitect was. Ik werkte wel samen met Paul Rietbroek.” Een Babyhuis is er voor de opvang van moeders met een pasgeboren baby die, kort gezegd, nog moeten leren hoe ze met hun kindje moeten omgaan en hoe ze hun prille gezinnetje moeten bestieren. Ze hebben in hun omgeving niemand die ze kan helpen en vallen buiten de reguliere hulpverlening of staan op de wachtlijst. Er zijn ook Babyhuizen opgezet in Dordrecht en Schiedam. Het Leidse werd in 2020 geopend. Het pand aan het Steenschuur, een voormalige bibliotheek, is van de rooms-katholieke parochie waar, naast de Lodewijkskerk, ook de Petruskerk aan de Lammenschansweg en de Josephkerk aan de Herensingel onder vallen. De parochie en het Babyhuis staan los van elkaar. Het Babyhuis is alleen huurder van de parochie.

Strak programma

De moeders in het huis volgen een strak programma dat begint met veel groepsbijeenkomsten en toewerkt naar zelfstandig functioneren en uitstroom. De vrouwen krijgen allerlei vaardigheden aangeleerd die ze nodig hebben voor de zorg voor hun kindje. Aangezien het traject bestaat uit drie fasen en het huis drie verdiepingen heeft, bedacht Van Veen voor elke verdieping een indeling. Van een grote ruimte en kleine slaapkamers voor moeder en kind op de eerste verdieping naar grotere woonruimten op de derde waar het zelfstandig functioneren geoefend kan worden. Dat is het simpele verhaal. “Er kwam heel veel bij kijken. Er moesten bijvoorbeeld veel wasmachines komen en een grote keuken die zoveel mogelijk moest worden weggevoerd. Ik ben zelfs meegegaan naar IKEA om een geschikte keuken uit te zoeken. Ik loop graag mee in de uitvoering omdat ik daar ook weer heel veel van leer, vooral van de vakspecialisten.” Het Babyhuis spreekt Van Veen enorm aan. “De methodiek is heel succesvol, het gaat na het Babyhuis maar zelden mis met moeder en kind en je houdt ze bij elkaar. Uithuisplaatsing wordt zo voorkomen.”

Archeologie

Een eerder project, waar van Veen als bouwkundig ondersteuner aan werkte onder Gerard Smit, was de verhuizing van de Faculteit Archeologie van de Reuvensplaats aan de Witte Singel naar het Van Steenisgebouw aan de Plesmanlaan. Die mega-operatie, inclusief de verbouwing van het Van Steenisgebouw, werd supersnel geklaard, zodat de studenten niet midden in een verhuizing aan hun nieuwe collegejaar hoefden te beginnen. Een van de hoogleraren kreeg een enorme subsidie die een aanzienlijke groei van de faculteit met zich mee zou brengen. Beoogd was dat Archeologie naar het P.J. Vethgebouw aan de Nonnensteeg zou gaan, maar dat pand was ineens veel te klein. “We zijn in september 2013 begonnen met het ontwerp voor de verbouwing van het Van Steenisgebouw, de vergunningaanvraag en de aanbesteding. De werkzaamheden startten begin 2014 en zijn vóór de zomervakantie afgerond. Aansluitend hebben we in een tweede fase extra collegezalen gebouwd die in het najaar van 2014 zijn opgeleverd. Het was een huzarenstukje, ook omdat je met heel veel partijen te maken had, van de conciërge tot de decaan. Zonder Gerard, de motivator die met iedereen overweg kan en de neuzen één kant uit weet te krijgen, was het nooit gelukt”, aldus Van Veen.

Luisteren en nog eens luisteren

Nog even terug naar de kijk van Van Veen op zijn werk. “Je moet alles weten van de techniek en hoe je die als restaurateur kunt gebruiken. Bij oudere panden moet je daarnaast kennis hebben van de bouwhistorie en die breidt zich steeds verder uit. We hebben al lang niet meer alleen met historische panden te maken, maar ook met modernere architectuur. Daar moet je net zo goed van bekijken hoe je die kunt beschermen en vernieuwen zonder brokken te maken.” De technische en bouwhistorische kennis die Van Veen heeft wil hij maximaal combineren met de wensen van de klant en het beschikbare budget. “Dat betekent luisteren, luisteren en nog eens luisteren. Als je dat goed doet ben je al een heel eind op weg.”

Van Veen kreeg opdrachten mee van zijn voormalige werkgever, wat een vliegende start betekende, maar die zijn vroeg of laat klaar. “Ik verkeer nu in de omstandigheid dat ik niet alles kan aannemen wat ik aangeboden krijg, omdat ik er geen tijd voor heb.” Er iemand bij nemen? “Dat is lastig. Ik weet precies hoe ik wil werken om het beste resultaat te krijgen. Dat vind je niet zomaar bij iemand anders.”

Van Veen architectuur en erfgoed, Oude Vest 15
06 23 18 3000, dennis@vvae.nl

STADSONTWIKKELING

BERICHT VAN UW (VOORMALIGE) WIJKAMBASSADEUR

door Ronald Timmermans (ronald@duurzaamheid.com)

WIJKAMBASSADEUR RONALD TIMMERMANS, FOTO MONICA STUUIROOP

We gaan door

Zoals in de vorige Stadskrant aangekondigd zijn de wijkambassadeurs in Leiden opgehouden te bestaan. Niet omdat de noodzaak van ons werk is komen te vervallen, maar omdat de gemeente heeft gemeend dat de duurzaamheidsproblematiek op een 'professionelere' manier aangepakt dient te worden. Om de warmtetransitie in Leiden te begeleiden, is inmiddels een convenant gesloten met Energiek Leiden. Deze organisatie is nu op zoek naar mensen om de taken uit te voeren, wellicht heeft u de advertenties daarvoor voorbij zien komen.

Coöperatie 'Duurzaam Leiden' opgericht

Ondertussen heeft een aantal ex-wijkambassadeurs, onder wie ondergetekende, de Coöperatie Duurzaam Leiden opgericht om hun activiteiten voort te zetten. We zijn namelijk van mening dat veel, noodzakelijk duurzaamheidswerk niet afgedekt wordt in het convenant tussen gemeente en Energiek Leiden.

Inmiddels zijn de seizoenen gewisseld en menigeen heeft de verwarming al aan moeten zetten om het behaaglijk te krijgen. Misschien heeft u, net als ik, even gearzeld omdat de gasprijzen nog steeds dermate hoog zijn dat het aanzwengelen van de CV enige huivering met zich meebrengt. Daarmee zijn we meteen beland bij onze werkzaamheden: we staan weer voor u klaar met tips en waar nodig daadwerkelijke hulp om uw huis een stukje duurzamer te maken.

Huurder of eigenaar?

Bent u huurder van een woningbouwvereniging, zorg er dan voor dat u uw verhuurder scherp houdt bij het isoleren en tochtvrij maken van uw woning. Ook privéverhuurders moeten zich houden aan de wetten op dat gebied. Komt u er niet uit met de verhuurder, ook niet nadat u deze er meerdere malen op heeft aangesproken, dan kan het huurteam u terzijde staan. U kunt de website bekijken voor tips en contactinformatie: huurteamleiden.nl.

Voor woningeigenaren zijn er ook veel mogelijkheden om te verduurzamen, zelfs binnen de kennelijke onmogelijkheden van een beschermd stadsgezicht of monument. Erfgoed Leiden en Omstreken heeft een nieuwe adviseur aangesteld die voor u klaarstaat met aanbevelingen voor uw monument. U kunt mij benaderen om een afspraak te plannen, maar houd rekening met een wachttijd.

Warmtebeeldcamera

Het is eigenlijk nog te warm voor een scan met onze warmtebeeldcamera, daarvoor zouden de temperaturen tot rond het vriespunt moeten dalen. Dan kunnen we weer langskomen om op een koude, droge avond een beeld te maken van de warmte die uw woning verliest en de kou die binnenkomt. Dat geeft u inzicht in de plaatsen waar u het beste uw maatregelen kunt nemen.

Bent u al bezig met grote maatregelen, zoals een warmtepomp en/of zonnepanelen, dan wil ik graag met u in contact komen om te praten over de uitdagingen waar u mee te maken heeft, of had. Praktijklessen zijn wat mij betreft de beste lessen...

Leidse en Leiderdorpse bedrijven richten Sileo op

Een ander nieuwtje is de samenwerking tussen een aantal Leidse en Leiderdorpse bedrijven op het gebied van duurzame installaties: Hartwijk, Van der Poel, Rijnstreek en Verkuylen bundelen hun krachten om comfortabele en duurzame oplossingen te bieden in onze regio. Deze samenwerking heet Sileo: (Samenwerkende installateurs Leiden en omgeving): www.si-leo.nl.

Sileo heeft bij Van der Poel in Leiderdorp een prachtige showroom ingericht waar u alle technische oplossingen van dichtbij kunt bekijken. Stuur me een bericht als u belangstelling mocht hebben voor een rondleiding langs de installaties. Ik organiseer vervolgens een bijeenkomst in de showroom.

Als u samen met een aantal straat- en/of buurtgenoten interesse heeft, kan het zeker interessant zijn om duurzaamheidsmaatregelen gelijktijdig te nemen: een groot

DRUKKERIJ VAN DER LINDEN

Druk, Print, Kopie,

TRUW- & GEBOORTE kaarten
Bestaande collecties en eigen ontwerp
Dok. Oud Hollands!
Belere FamilyCircle

DRUKKERIJ

- Briefpapier, Visitekaartjes, Enveloppen
- Geboorte- & trouwkaarten
- Flyers en brochures
- Boekjes, Scripties, Proefschriften
- Print, Kopie, Plot, Scan in zwart&kleur
- A4/A3 en groot formaat
- Bouwtekeningen
- Congresposters
- Afwerken en inbinden

REPRO

Vliet 4a-6 2311 RE Leiden, Telefoon: 071 - 512 08 15
info@drukkerijvanderlinden.nl, www.drukkerijvanderlinden.nl

JU + JU winkel + webshop

design
gispn
dressoirs
vintage
classics

Produktieweg 18a Zoeterwoude 071-5124830
info@juenju.nl www.juenju.nl

deel van de kosten van een installatie ligt immers in de organisatie en logistiek. Als er voor meerdere huizen tegelijk iets gedaan kan worden, is dat zowel voor de eigenaren als voor de leveranciers een pluspunt.

Hulp en informatie

Tot slot wens ik u comfortabele dagen toe deze winter. Als u hulp kunt gebruiken, houd dan ook de informatiekanalen van de gemeente of Energiek Leiden in de gaten. Als u er niet uitkomt stuur mij dan een bericht en ik zal ik proberen u de juiste weg te wijzen (ronald@duurzaamheid.com). •

BUREN

HART VOOR DE STAD

door Marjolijn Pouw

Besturen is altijd balanceren.

‘We kregen gelukkig voor elkaar dat de gevel van de Aalmarktsschool gespaard bleef en werd opgenomen in de uitbreiding van de Stadsgehoorzaal. Ook nogal wat hoofdbreken gaven de nieuwbouw van mboRijnland en het behoud van de gevel van het oude postkantoor: “Maar besturen blijft altijd balanceren” Twee oud-bestuurders van PAL en trouwe bezorgers van de Hart van de Stadkrant vertellen over wat speelde in hun bestuurstijd.

Eveline van Lottum, oorspronkelijk afkomstig uit Geldrop, en Marcel Schikhof, afkomstig uit Voorschoten, waren beiden enkele jaren bestuurslid van onze wijkvereniging en bezorgden, tot nu, twintig jaar de Hart van de Stadkrant. In hun huis op het Rapenburg waar antiquair Rudolf van Cruijssen in 1984 de wijkvereniging oprichtte, vragen we het stel naar hun binding met PAL Leiden.

Hoe zijn jullie in het bestuur terechtgekomen?

Marcel: “We zijn in 2003 op het Rapenburg komen wonen en lazen in de Hart van de Stadkrant die we in de bus kregen een smeekbede aan de bewoners om bestuurslid van de wijkvereniging te worden. Dat leek me toen wel aardig om te doen. Je ziet dan hoe de hazen lopen en het is een goede manier om je burens te leren kennen. Wij kwamen van de Oude Singel in Mareldorp, de wijk aan de noordkant van de binnenstad. Ons appartement keek aan de voorkant uit op de Marekerk, aan de achterkant op de uitgang van de Digros. De wijkvereniging van Mareldorp manifesteerde zich niet zo nadrukkelijk. Die van de Pieterswijk was actiever, zagen we in de Hart van de Stadkrant. De krant zag er bijzonder uit en we vonden hem leuk om te lezen. Daarop heb ik me als bestuurslid aangemeld. In

2004 ben ik door de leden benoemd en in 2007 volgde ik Lorents Blankenberg op als voorzitter. Ik heb twee termijnen van drie jaar volgemaakt en trad af in april 2011, Jacqueline Mos is me toen als voorzitter opgevolgd.”

Eveline: “Ik kwam in 2011 in het bestuur, na Marcel. Ik vind het belangrijk dat je als wijkvereniging weet wat er leeft en in alles een gesprekspartner bent voor de gemeente. Maar het is nogal complex. Onze wijk is betrekkelijk groot en bestaat uit de Pieterswijk, Academiewijk en Levendaal-West, drie heel verschillende grote buurten met elk hun eigen besognes. De wijkvereniging kan met de gemeente in gesprek over beleidszaken die de buurt overstijgen, zoals het autoluw maken van de binnenstad of de verdere afstoting van parkeerplaatsen of uitvoeringszaken die maar in één buurt spelen bijvoorbeeld de parkeergarage onder het Garenmarktplein. Dat geeft spanning, want de leden zijn vaak bezig met wat er voor de deur gebeurt en als bestuur moet je dan kunnen schakelen. Je kunt niet overal bij zijn en de laatste jaren worden uitvoeringszaken steeds meer uitgezet in werkgroepen van bewoners. Dat gaat goed, maar het blijft balanceren want je moet als be-

stuur wel weten waar zo’n werkgroep mee aan komt. Ik vind dat heel interessant. Helaas heb ik om gezondheidsredenen mijn tweede termijn als bestuurslid niet helemaal vol kunnen maken. In 2014 trad ik af.”

Wat speelde er zoal in jullie tijd?

Marcel: “Horeca en evenementen, maar ook de herinrichting van de Aalmarkt. Ons oud-bestuurslid Franceline Pompe zat namens de wijkvereniging in de groep die daar met de gemeente over onderhandelde. Wij waren geen voorstander van de aanleg van de Catharinasteeg, maar die kwam er toch. Het gevolg is dat we nu in plaats van een voetgangersgebied een doorgaande fietsroute met lege winkels hebben tussen de Breestraat en de Aalmarkt. We hebben gelukkig voor elkaar gekregen dat de gevel van de Aalmarktsschool gespaard bleef en werd opgenomen in de uitbreiding van de Stadsgehoorzaal. Ook nogal wat hoofdbreken gaven de nieuwbouw van mboRijnland op de plaats van het vroegere gebouw van het Hoogheemraadschap van Rijnland, dat niet in de Breestraat paste, en het behoud van de gevel van het oude postkantoor. Maar toen ik in het bestuur kwam hielden vooral de verkeerscirculatie en de mogelijke afsluiting van de Langebrug de gemoederen bezig. Die afsluiting kreeg pas dit jaar zijn beslag, je moet soms een

lange adem hebben.”

Eveline: “In mijn tijd speelde de herinrichting van de Aalmarkt nog steeds, maar vooral ook de geluidsoverlast van horeca en evenementen. Sinds corona is het aantal evenementen gedaald en de afgelopen jaren zijn ze meer verspreid over de stad. Gelukkig vinden niet langer alle

FOTO'S ANTON DE GRUYL

evenementen als vanzelfsprekend plaats in de binnenstad, maar de geluidsnormen zijn nog steeds erg hoog. Te hoog eigenlijk voor monumenten zonder geïsoleerde gevels en ramen. Rond 2019 heb ik nog meegedacht met het bestuur over een reactie op de locatieprofielen voor evenementen die de gemeente had ontwikkeld. We hadden een inhoudelijk goed onderbouwde reactie, maar die is helaas zonder meer opzijgeschoven.

REMBRANDTDAGEN 2015, FOTO SONJA WAGEMANS

Marcel: “We hebben indertijd een inspraakavond gehouden over de nota Evenementenbeleid. Dat leverde veel reacties op die we in onze gesprekken met de gemeente hebben kunnen gebruiken. Raadslid Van der Luit zei een keer: ‘Niet zeuren, je woont toch zeker in de binnenstad.’ Hij vergat dat we hier niet alleen betrekkelijk veel evenementen hebben, maar ook grote groepen vrolijke studenten die avond aan avond tot diep in de nacht op stap zijn en vele horecabezoekers. En dan hebben we ook nog de dagelijkse stroom toeristen. Evenementen als de Rembrandtdagen en de Japanmarkt, of de winterse schaatsbaan in de Nieuwe Rijn vinden buurtbewoners meestal wel leuk, net als wij. Het is goed dat er meer spreiding is gekomen en dat niet alle evenementen meer plaatsvinden in de binnenstad.”

Gaat er niet ook een hoop goed?

Eveline: “Jazeker, er gebeuren ook een hoop goede dingen, zoals de aanleg van het Singelpark. Daar heb ik echt bewondering voor. Ook de vergroening van de stad en de renovatie van de pleintjes. Het is zoveel plezieriger om rond te wandelen. En het is ook erg leuk om over die ontwikkelingen mee te praten.”

Marcel: “Een hoogtepunt voor mij was het Buurtkaderoverleg, waarin de wijkverenigingen, van de binnenstad, de overkoepelende vereniging van studenten, de gemeente en de wijkagenten de problemen op het vlak van de veiligheid bespraken. Onze toenmalige wijkagent Willem van Vliet heeft dat Buurtkaderoverleg opgezet en ik heb daar met erg veel plezier aan deelgenomen. Willem was nog een echte wijkagent, zo een die op de fiets in de buurten komt en precies weet wat er gaande is. Hij kwam ook altijd in vol ornaat naar de ledenvergadering en de wijkborrel. Ik begriep nog steeds niet waar hij de tijd vandaag haalde, maar het werkte heel goed. Zijn opvolgers zijn helaas minder zichtbaar. Ik hoop verder dat het Buurtkaderoverleg wordt voortgezet, dat is nuttig.”

RESTAURANT

LUNCH - BORREL - DINER

Van Hollandse aardbeien tot Italiaanse truffels en dat gewoon op de markt!

architectenbureau
ANTON DE GRUYL

AANKOOP BEGELEIDING - VERBOUW - RENOVATIE - RESTAURATIE

HOGEWOERD 149 2311HK LEIDEN TEL 071 5147984
info@antondegruy.nl www.antondegruy.nl

DE SCHILDERSCOMBINATIE
sterk werk

Mike Omtzigt
Levendaal 6a, 2311 JL Leiden, 06 - 52 69 50 48
www.deschilderscombinatie.nl

BAM
BAM
RESTAURATIE
STEENHOUWERS

Bambam Restauratie Steenhouders
Langegracht 70 C
2312 NV Leiden
071 8795794
06 51911160

www.stoeppaal.nl
www.bambamsteenhouders.nl

WIJKAGENT WILLEM VAN VLIET OP DE LEDENVERGADERING VAN APRIL 2009, FOTO CARLO VAN PRAAG

De Hart van de Stadkrant bezorgen heb ik ook altijd heel leuk gevonden. We hebben dat vanaf het begin af aan samen gedaan. Je kwam in hofjes en stegen waar je anders niet komt, met soms erg mooie straatnamen, en leert de wijk goed kennen. We werden ook altijd goed ontvangen. Ik kan het iedereen aanraden en hoop dat jullie gauw een opvolger voor ons vinden.” •

ONDERNEMEN

CASPER ONG - SPIEKERIA

door Carla van der Poel

CASPER ONG IN DE DEUROOPENING VAN SPIEKERIA, FOTO CARLA VAN DER POEL

Caspar Ong nieuwe eigenaar van Spiekieria: Caspar Ong is enthousiast over de Pinsa Romana, iets nieuws in zijn afhaalrestaurant in de Pieterskerk-Choorsteeg. Het is een kruising van pizza-deeg en foccacia en dus familie van de pizza, maar luchtiger en krokanter.

Andrew Spieker, kok én drummer, startte in 1996 met het Italiaanse restaurant. Hij hield het per 1

juli 2022 voor gezien in de horeca en verkocht de zaak aan Casper Ong. Bijna anderhalf jaar na de overname is het hoog tijd om eens nader kennis te maken.

“Ik heb altijd gecreëerd”

Designspecialist Casper leek misschien geen logische nieuwe eigenaar van Spiekieria, Hij doorliep de Hogeschool van de Kunsten en werkte zelfstandig en in dienst van verschillende bedrijven als grafisch en UX designer (ontwerpt digitale producten vanuit de gebruiker). Caspar dacht al langer na over een verandering van werk. Zelf had hij niet kunnen voorspellen dat het dit zou worden; het diende zich ineens aan: “Er was wel altijd horeca om ons heen.” En met een creatieve achtergrond en een fascinatie voor koken is het nu ook weer niet zo verwonderlijk. Het vak van pizzaiolo, zoals zijn diploma vermeldt, vereist creativiteit én precisie: “Ik heb altijd gecreëerd.”

“Wij draaien deze zaak als gezin”

Het leek praktisch om vanaf het begin zijn gezin mee te krijgen in deze grote stap, ook in letterlijke zin. Caspers vrouw Denise Donkersloot, tot dan toe managementassistente bij het LUMC, besloot minder te gaan werken en stapte ook in de zaak. Het was niet per se de bedoeling dat een verandering van baan ‘samen ondernemen’ betekende, maar het blijkt een goede zet te zijn geweest. Inmiddels heeft Denise haar baan bij het LUMC opgegeven. Verder werkt dochter Isa twee avonden per week mee: “Veel leuker dan een bijbaan in een supermarkt.” En zoon Liam, nu twaalf jaar, gaat op termijn vermoedelijk ook meehelpen. Denise stelt: “Wij draaien deze zaak als gezin.” Zo is het – net als in Italië – een écht familiebedrijf.

CASPAR ONG MET DOCHTER ISA BIJ DE VOORBEREIDING VAN DE TIRAMISU, FOTO CARLA VAN DER POEL

Pizzabakken gaat niet zomaar

Het vertrouwde laagdrempelige karakter van Spiekieria is gebleven. Wel heeft het afhaalrestaurant nu een andere touch. Dat Caspar grafisch geschoold is, bleek al gauw uit de smaakvolle belettering op de ramen die terugkomt op de menukaart en op het bord aan de muur; het is immers Caspars vak.

Maar pizzabakken is een heel andere tak van sport. Daarvoor bezocht Caspar de Pizza Academy, een erkende, korte opleiding in De Bilt. Als je daar afkomt, mag je jezelf pizzaiolo noemen. Dan begint het eigenlijk pas. Je wilt je klanten behouden en onderzoekt goed wat die graag eten. Je probeert signalen op te vangen en daarop af te stemmen. Tegelijkertijd verken je ook de (groei)mogelijkheden. Op 3 October, met de kinderkermiss om de hoek, serveerden Caspar en Denise pizzapunten en Pinsa Romana voor de lunch en dit bleek een succes.

“We voelden ons hier al snel thuis”

Andrew Spieker zorgde voor een goede overdracht. Hij nam zelfs waar toen de Ongs met vakantie gingen. En de buurt is prettig: “We zijn hier goed ontvangen. Het is fijn om in deze wijk te zitten. We voelden ons hier snel thuis.” De klantenkring is gevarieerd: buurtbewoners, studenten, toeristen en dagjesmensen, in die volgorde. Op onze vraag wat zij het meest bestellen, antwoordt Caspar dat het de lasanga en de pizza’s 4 Stagioni, Margherita, en 4 Formaggi zijn.

Caspar is enthousiast over de buiten Italië betrekkelijk nieuwe Pinsa Romana. Die wordt nog niet vaak in Nederland geserveerd, maar is in Italië inmiddels erg populair.

Het gerecht lijkt een beetje op een kruising van pizza en foccacia, maar dan lichter en gezonder. Het deeg is gemaakt van een bloemmix met onder andere tarwemeel, rijstmeel, sojameel en zuurdesem. Net zoals bij de pizza, kan de bodem met van alles worden belegd, maar de mogelijkheden zijn veel uitgebreider. Denk aan zoete bereidingen, een amuse en zelfs een sandwich voor de lunch.

In de herfstvakantie ging het gezin – hoe kan het ook anders – naar Italië – om hun leveranciers te bezoeken én natuurlijk om inspiratie op te doen! •

ONDERNEMEN

FIXES, DE HELPDESK OM DE HOEK

door Carla van der Poel

Tegenover het stadhuis, op Breestraat 107, zit Fixers. Wie daar ooit was, gaat tevreden naar buiten als storemanager Twan net het scherm van je telefoon heeft vervangen. Of je verlaat de zaak met een koffie to go om later terug te keren om je herstelde telefoon of computer op te halen. In de regel is dat al na een paar uur. Erg prettig, zo'n eerste hulp bij telefoon- of computerproblemen. We voeren dit gesprek terwijl de 24-jarige storemanager Twan - hij gebruikt het liefst alleen zijn voornaam - een batterij vervangt; hij blijkt een goede multi-tasker te zijn.

Twan, waarom zouden we naar Fixers gaan?

“Je kunt hier terecht voor snelle goedkope reparaties en je wordt hier vriendelijk te woord gestaan. Er zijn ook allerlei accessoires te koop. Wij helpen bij problemen met de telefoon, de laptop, de iPad of de tablet - als die tablet geen Apple is. Mensen komen ook wel met een computer. Dan gaat het vrijwel altijd om mensen uit de buurt. Je kunt hier moeilijk parkeren, wat betekent dat het voor mensen van buiten de wijk lastig is om hier te komen. Hebben mensen thuis computerproblemen, dan betekent het vaak problemen met de instellingen. We kunnen dan helpen op afstand; sinds kort leveren we ook ondersteuningservice aan huis.”

Zat hier vroeger niet een ander bedrijf?

“Dat klopt. Eerst zat hier PC Service. Tijdens mijn MBO ICT Beheer liep ik er stage en later deed ik er ook mijn afstudeerstage. Daarna kon ik blijven. Op niveau 4 van de opleiding word je opgeleid om mensen aan te sturen, maar

niveau 3, waar je het uitvoerende werk als reparatietechnicus leert, is veel leuker. PC Service werd overgenomen door Fixers, en ik kon weer blijven. Maar Fixers ging failliet en het was voor mij toen een paar weken onzeker. Gelukkig maakten ze onder dezelfde naam een doorstart en hoefde ik niet weg. Mijn werk is precies hetzelfde gebleven. Alles bij elkaar doe ik dit hier nu zo'n zes jaar.”

Dus je stuurt alleen jezelf aan. Is dat niet saai?

“Het is mijn hobby: ik doe hier wat ik het liefste doe. Als het druk is, zeg ik de mensen dat ze een dag langer moeten wachten, dan nemen mijn collega's in Nieuw-Vennep gewoon een paar klussen over, maar het liefste doe ik alles zelf. Mijn oud-collega's van PC Service zijn allemaal in het netbeheer terechtgekomen, maar toch kan ik nog wel bij ze terecht als ik er niet uitkom. Ze zijn technisch, een aantal sleutelt graag aan auto's. Ik app dan een van mijn oud-collega's en vraag: 'Joh, ik heb dit of dat probleem, weet jij misschien de oplossing?' Dan kom ik er met hun hulp wel uit. Of ik weet het eigenlijk inmiddels al zelf, doordat ik het probleem moest uitleggen.”

Je zit misschien veel te gamen in je vrije tijd?

“Vroeger deed ik dat inderdaad. Ik haalde nog wel eens een nacht door. Nu heb ik een vriendin, dus nu is het vooral series kijken. Ik kijk van alles, zombiefilms en documentaires. Ik kijk graag naar Ewout Genemans, die met de politie in Nederland meeloopt. Verder ben ik dol op zijn programma's Beruchte Sloppenwijken en Beruchte Gevangenissen. Mijn vriendin is ook van de series, maar heeft een iets andere voorkeur: zij kijkt graag naar Disneyfilms. Zij is helemaal niet van de computers.”

Wie zijn je klanten?

“Met name iedereen die een telefoonscherm wil laten vervangen. Er komen hier heel veel studenten en verder vooral 50 plussers. De klanten komen hier vanwege de goede prijs-kwaliteitverhouding. Zo heb je voor een iPhone-scherm verschillende opties. Je kunt een kopiescherm nemen, maar dan kan de kleur met die op het origineel verschillen. Neem je een iets duurdere oplossing, dan kies je een Premium scherm, dat is een scherm van een iPhone waar een barstje in zat en waar een nieuw glaslaagje op is gekomen. In dat geval is het scherm gerepareerd. Dat wil zeggen dat het dan niet via Apple is gerepareerd. Het duurste is natuurlijk een nieuw Apple-scherm.”

Onder it'ers zijn Apple-producten niet bepaalde geliefd. Hoe denk jij daarover?

“Apple werkt makkelijk als je meerdere apparaten van Apple hebt en als het voor jou moet werken. Als je naar de prijs-kwaliteit kijkt is Apple duur. Dat geeft natuurlijk status! Ik heb die infrastructuur niet nodig. Mijn opleiding raadde aan: 'Koop geen Mac, want daar zit geen Windows op!' Ik hou niet van Apple, daar kan ik niets aan veranderen. Zelf heb ik een telefoon van de start up Nothing, ik kan daar alles zelf op aanpassen. Daar ben ik erg tevreden over. Voor het eerst heb ik nu al twee jaar dezelfde telefoon.” •

HANS KAGIE

door Corine Hendriks

Madame Anne Marie Hoffman, geboren op 7 september 1899 in Kayl (Luxemburg) nam in 1937 het Aziatisch restaurant op Kloksteeg 1 over. Later, in 1951, verhuisde ze het naar Kloksteeg 19 en herdoopte het tot Auberge Française. Het werd een gecombineerde eetgelegenheden. Een Chinese kok kookte oosterse maaltijden, zijzelf ging op de Franse toer. Toen de Chinese kok vertrok, kwam er een einde aan de oosterse tak.

Madame kon uitstekend koken. De 'kleine, vierkante' Luxemburgse, zoals iemand haar noemde, had ook een zeer goed geheugen voor mensen die ze lang niet had gezien. Vooral als ze nog een rekening open hadden staan. Madame Hoffman was aanvankelijk getrouwd met ene Nicolas Leon met wie ze een zoon kreeg, scheidde en trouwde opnieuw, nu met ene meneer Lezwijn. Hoffman sloot, toen ze op leeftijd raakte, het restaurant maar bleef op Kloksteeg 19 wonen; de buurtbewoners en kennissen zagen naar haar om, tot ze op 90-jarige leeftijd stierf. Haar urn werd overgebracht naar Luxemburg waar hij werd bijgezet in het familiegraf op de begraafplaats van Frisange. (Bron: Mr. Ooijer blogt). Na Hoffmans overlijden kocht Afrikanist Thilo Schadeberg nr. 19 van de erven Hoffman. Hij woont er nog steeds.

HANS KAGIE (COLLECTIE HANS KAGIE)

Eten was bij Hans Kagie nooit ver weg en nog steeds niet Bij Hans Kagie aan de Sint Jacobsgracht val je met de deur in huis. Het huis heeft weliswaar een ordentelijke voordeur maar de bel doet het niet. Wie vaak door de straat komt, kan Kagie regelmatig het pand zien betreden of verlaten via de deur in de raampartij naast de voordeur, waarschijnlijk ooit een etalage. Binnen sta je meteen in een ruime keuken, annex eetkamer. De vele kookboeken verraden Kagies passie. Ze beslaan de hele wereld, van de Europese keukens tot die van de Verenigde Staten, Zuid-Amerika en de Cariben. En natuurlijk de Indische Kagie weet ook het een ander te vertellen over de Kloksteeg en zijn jeugd daar.

Indië

Kagies gezichtstrekken en zijn tomeloze liefde voor de Indische keuken doen meer Indisch bloed vermoeden dan er in werkelijkheid door zijn aderen stroomt: slechts

een kwart. Kagies vader was een witte Leidenaar die Farmacie studeerde aan de Leidse universiteit en als militair apotheker in Indië ging werken. (De studie Farmacie verdween overigens uit Leiden maar kwam enkele jaren geleden in de vorm van een master weer terug.) Kagie trouwde in Indië met een half-Javaanse vrouw met wie hij vijf kinderen kreeg van wie Hans, uit 1941, de jongste was. En toen kwamen de Japanners. Vader Kagie kwam terecht in een kamp, moeder kon door een truc aantonen dat ze met een Surinamer was getrouwd en mocht met de kinderen buiten het kamp blijven. Ze was analist en kon gelukkig haar werk blijven doen. Vader kwam in 1946 uit het kamp en vertelde pas op zijn sterfbed hoe verschrikkelijk dat was geweest, hoe wreed de Japanners waren. In 1948/1949 was het gezin een jaar met verlof in Nederland om al snel opnieuw terug te keren naar het koude kikkerlandje: na de onafhankelijkheid van Indonesië in 1950 dienden de Kagies Indië voorgoed te verlaten.

Kloksteeg 1 als woonhuis en restaurant

De Kagies kregen in 1952 Kloksteeg nr. 1 als woonhuis toegewezen. "Het was een groot huis", vertelt Hans. "We woonden er met zijn vijven, mijn oudste broers gingen meteen de deur uit." Wie de eigenaar van het huurhuis was, weet Kagie niet, wel wie de huur kwam ophalen. "Dat was Paul Moerman, veteraan uit de Tweede Wereldoorlog." Hij was een opvallende figuur in de stad aangezien hij lang, ter ondersteuning van zijn rug, rondliep met een stok horizontaal tegen de achterkant van zijn lijf, die hij met beide armen op zijn plaats hield. Hij stierf in 2016, honderd jaar oud.*

Veel eerder, al in 1933, was op Kloksteeg 1 restaurant Warung Djawa van start gegaan, uitgebaat door Wong Lai Tam, een Indische Chinees uit Soerabaja. In 1937 nam de Luxemburgse madame Hoffman (zie kader) het restaurant over. Ze verhuisde in 1951 met het etablissement naar Kloksteeg 19, waar ze het omdoopte tot Auberge Française. Tijdens de oorlog kwamen veel Indonesische studenten in het restaurant eten – maar in feite vergaderen. Samenkomsten op hun sociëteit in de Vreewijkstraat waren door de Duitsers verboden; deze studenten waren pro-Nederland. Het is moeilijk je voor te stellen dat de studenten uit het land dat niet veel later een bloedige onafhankelijkheidsstrijd tegen zijn kolonisator zou beginnen, hier vóór Nederland en tégen de Duitsers waren. En toch was het zo. Een aantal zat zelfs in het verzet.

Vet en voetbal

Kagie: “Het eerste dat in het huis op Kloksteeg 1 moest gebeuren in 1952 was een flinke laag vet wegschrapen.” Dat was de erfenis van het restaurantverleden van het pand. “In de begintijd, als de deur open stond, wandelden er ook nog wel eens mensen naar binnen die een hapje wilden komen eten. Ik voetbalde met kinderen uit de buurt op het Pieterskerkplein. Dat mocht niet, als een agent het zag nam die de bal af. Als we hem aan zagen komen deden we heel schijnheilig, maar zo’n agent maakte een ommetje en betrapte ons dan alsnog op heterdaad.” Voetballen deed Kagie met kinderen uit de Herensteege en de Kolmakersteege, onder wie Wim Wang. “Eigenlijk keek ik een beetje op hen neer, die waren echt arm. Achteraf schaam ik me daar wel voor en ik zou het nu niet meer doen.” Kagie herinnert zich ook nog een wielervedstrijd rond de Pieterskerk. Toen hij wat ouder was, handbalde Kagie fanatiek. Ook daarvan kende hij de vrouw van Wim Wang. Wang is nu terug in de Kloksteeg.*

DE KLOKSTEEG ROND 1985 MET STAAND IN HET MIDDEN HANS KAGIE, DE BUURJONGENS ELIE STIKKELORUM, BIJGENAAMD 'BROERTJE' (LINKS OP DE FOTO, KLOKSTEEG 8), EN WIM WANG (KLOKSTEEG 15). HURKEND TWEE JONGENS UIT DE BEGINHOF: PIETJE (?) VAN DE BERG EN ADRI POLANEN (COLLECTIE WIM WANG)

Veel nering in de Kloksteeg

Kagie nam zelf contact op met de Hart van de Stadkrant. Hij sloeg aan het op verhaal van Thilo Schadeberg – zie het interview met hem in het nummer van september – die eerst op Kloksteeg nr. 5 woonde en sinds 1990 op nr. 19. Kagie kan zich niet vinden in de uitspraak van Schadeberg, die hij kent, dat de Kloksteeg een achterbuurt was. “Gezien de aanwezige nering zie ik dat helemaal niet zo. Het was een levendige en bijzondere straat met een bakker, een kolenhandelaar, een wijnhandel, een schoenmaker, een antiekhandel, een chiropediste, studentenkap- per Van Valderen en uiteraard Auberge Française. Waar nu Barrera zit, op de hoek aan het Rapenburg, had je sigarenzaak Van de Burg. Het was dus bepaald geen armoedig straatje.” Zo zie je dat beleving in de herinnering ook een rol speelt.

Moeder maakte graag het huiswerk

Kagie vertelt dat zijn vader een ingetogen man was, in tegenstelling tot zijn echtgenote. Tot haar voelde hij zich meer aangetrokken. Ze beheerste het Engels, het Frans en het Duits en vond het soms leuk het huiswerk van zoon Hans te maken.

Kagie vertrok uit de Kloksteeg toen hij in 1971 trouwde en kwam terecht in de Arendshorst, in een mooi, groot

appartement. “In 1974 verhuisden we naar het Fuchsialdal. Daar werd in 1975 onze dochter Marjolein geboren. Zij kreeg drie kinderen.”

Kagies ouders vertrokken in 1974 uit het inmiddels te grote huis. In 2005 keerden zoon Hans en zijn echtgenote terug naar de stad, om boven platenzaak ELPEE aan de Vismarkt te gaan wonen. De twee werden echter, om met Kagie te spreken, “knettergek” van de herrie van het tweemaal per week in alle vroegte opbouwen van de markt pal voor de deur en de vele festiviteiten in de stad. Na twee jaar hielden ze het voor gezien en verhuisden ze naar hun huidige huis aan de Sint Jacobsgracht: nog steeds midden in de stad, maar wel aanzienlijk rustiger.

Eigen restaurant en een Bib Gourmand

Kagie was 25 jaar ambtenaar bij de gemeente. Maar in 1993 begon hij zijn eigen Indisch restaurant, Anak Bandung, aan Garenmarkt 24A, waar al eerder restaurants waren gevestigd, zoals Afrodite, La Baroque en een Perzisch restaurant. Vrouw en dochter Marjolein draaiden mee. Het ging goed. In 1996 kende Michelin het restaurant een Bib Gourmand toe, voor restaurants met een opvallend goede prijs-kwaliteitverhouding. Bib is een afkorting van Bibendum, de naam van het bekende Michelin-bandenmannetje. Kagie werd ook voorzitter van de Selective Indonesian Restaurants (SIR). In het restaurant werkten ook Indonesische stagiairs die in Leeuwarden een opleiding deden. Dat brak Kagie uiteindelijk op. De belastingdienst dacht anders over de status van de stagiairs en legde allerlei naheffingen op. Dus sloot het restaurant begin 2008 weer, tot grote spijt van Kagie. De locatie werd omgebouwd tot een particuliere garage. Maar gelukkig is (Indisch) koken iets dat niet per se een beroep hoeft te zijn. Tachtiger Kagie kookt zijn lievelingseten nog graag voor grote gezelschappen van vrienden en familie. Als u heerlijke, exotische geuren ruikt op de Sint Jacobsgracht, weet u waar ze vandaan komen.

*Meneer Moerman is geïnterviewd in de Hart van de Stadkrant 134, april 2012

**Wim Wang is geïnterviewd in de Hart van de Stadkrant 159, september 2020 •

EEN LEIDSE SCHRIJVER

VALENTIJN DE HEER: 'BESTE MEVROUW EVA'

door Marjolijn Pouw

Valentijn de Heer (1968) droomde er als kind van om bevriend te raken met schrijver Maarten Biesheuvel en zijn vrouw Eva. Hij groeide op in de Leidse Professorenwijk en kwam op weg naar school bijna dagelijks langs Sunny Home, het houten huisje in de Kernstraat waar het echtpaar Biesheuvel woonde. Van een vriendschap kwam het echter niet. In augustus 2023 debuteerde Valentijn met een boekje waarin hij als schrijver laat gebeuren wat hij als jongetje voor zich zag.

Valentijn in zijn schrijvershuisje, foto Nick Bezemer

Het debuut van Valentijn gaat over een gezin dat na de geboorte van een broertje met het syndroom van Down langzaam uit elkaar valt en niet meer mee kan doen in de keurige buurt waar ze wonen. De ouders accepteren de handicap van hun jongste kind niet en houden krampachtig de schijn op van een normaal gezin. Maar vader raakt al gauw aan de drank en verliest zijn baan. Moeder brengt met haar goed lopende pedicure-praktijk weliswaar brood op de plank, maar kan de zorg voor haar kinderen er niet bij hebben. De oudste ontspoot en droomt dat die aardige mevrouw Eva van Sunny Home hem uit zijn isolement zal verlossen. Dat doet ze, maar met fatale gevolgen. We laten Valentijn aan het woord.

Ondergrond

Valentijn: “Ik ben geen geboren schrijver. Mijn ouders deden me op de Vrije School aan de Maresingel. Ik was geen hoogvlieger en deed bijna elke klas twee keer tot ik op de Haanstra kwam. Daar ben ik redelijk bijgespijkerd. Ik ging door naar de Duinzigt MAVO in Oegstgeest, waar het meteen weer mis liep en toen ben ik van school gegaan. Ik verdiende mijn brood als badmeester, tuinman, vakkenvuller, afwasser – je kunt het zo gek niet verzinnen of ik heb het gedaan. Uiteindelijk ging ik werken bij een woonvorm voor mensen met een verstandelijke beperking en/of psychiatrische achtergrond in Zoeterwoude en werd ingezet bij de intensieve woonbegeleiding. Daar was ik op mijn plaats. Ik deed een aantal opleidingen en ben in de zorg blijven hangen. Nu zorg ik dat mensen met een beperking op de sociale werkplaats terecht kunnen of bij de dagbesteding, of begeleid ze naar de arbeidsmarkt. Niet meer in Zoeterwoude, maar bij 's Heeren Loo in Noordwijk. Het is heel jammer dat er zoveel sociale werkplaatsen moesten sluiten. Dat is voor onze pupillen niet goed.”

Schrijven als uitlaatklep

“Schrijven is voor mij een uitlaatklep. Ik heb altijd van verhalen vertellen gehouden en dat kwam door mijn opa. In de oorlog maakte hij valse identiteitsbewijzen voor het verzet, tot hij door verraad werd opgepakt en in kamp Amersfoort werd opgesloten. Vandaar ging hij naar een Duits concentratiekamp, waaruit hij ontsnapte door zich als vrouw te verkleeden. Hij leerde me dat je voor je doel moet gaan als je iets wil bereiken. Mijn moeder spoorde me aan om schrijver te worden. Ook zij ambieerde een schrijverscarrière en had er alles voor over, ze schreef stukken over dierenwelzijn en kinderboeken. Zij stimuleerde me om door te zetten toen ik aan mijn eerste roman begonnen was, al had ik er een zwaar hoofd in. Het valt niet mee om schrijver te worden met zo'n gebrekkige ondergrond als de mijne. Schrijvers zijn in mijn ogen beleden, intellectuele

mensen die ver af staan van achterblijvers op school zoals ik. Maar ik ben blijven dromen en heb mijn droom waargemaakt.”

Een roman met autobiografische trekken

“In mijn boek ben ik dicht bij mijn omgeving gebleven. Natuurlijk, het is fictie, maar de beschrijving is geënt op de Professorenwijk. Daar struinde ik als kind rond en net als het jongetje Elias uit Beste mevrouw Eva had ik ook een vreemd gevoel over mijn broer. Hij was een moeilijk te benaderen jongen en ik voelde me onbegrepen en verwaarloosd. Ik dacht dat het aan mij lag dat alles zo vreemd verliep tussen ons. Dat gevoel zie ik terug in mijn dagelijkse werk, vooral bij de gezinnen van de pupillen die aan ons zijn toevertrouwd. Ik hoor het van de ouders, ze voelen zich niet gehoord en dat steekt. Ze doen hun best, maar zijn machteloos. De zorg voor kinderen met een meervoudige handicap is eigenlijk niet op te brengen. We hebben veel te weinig middelen om deze kinderen te ondersteunen en ze moeten meestal veel te lang op opvang wachten. Je ziet in mijn boek hoe dat mis kan lopen.”

FOTO 1: VALENTIJN DE HEER, FOTO NICK BEZEMER

FOTO 2: BOEKOMSLAG BESTE MEVROUW EVA

De media geven een vertekend beeld

“In documentaires over jongeren met het Downsyndroom of autisme zie je hoe leuk ze kunnen zijn, maar de werkelijkheid is meestal anders. Er zijn maar weinig kinderen met zulke aandoeningen die zover komen als de jongeren op TV, die onder begeleiding de wereld in mogen om min of meer op eigen benen te staan. De meesten hebben een meervoudige beperking en zijn zonder dagbesteding en professionele begeleiding in een gezin niet te handhaven. De andere kinderen uit het gezin komen aandacht tekort en dat geeft de ouders nog meer het gevoel dat ze falen. Ze weten zich geen raad, of ze gaan overcompenseren. Maar het ligt niet aan hen, zij hebben hulp nodig en die is er veel te weinig.”

“Als romanschrijver moet je afstand houden tot je personages. Ze moeten de ruimte hebben om zich te ontwikkelen en los van je te bewegen, anders krijg je een lesboek in plaats van een roman. Ik wou dat ik de tijd had om meer te schrijven. Het werk dat ik doe moet je doen met je hart, anders komt er niks van terecht. Maar met discipline is het goed vol te houden; ik begin aan mijn volgende roman. Mijn debuut had gelukkig goede recensies.”

*Valentijn de Heer: Beste mevrouw Eva. Uitgeverij Pluim 190 blz. € 22.90

BUREN

HUIB BRAND PRAAT MET OUD-BUURVROUW CAROLINE HAN

door Marjolijn Pouw

Van Oostkapelle naar Leiden

In 1959 kwam de Zeeuwse Huib Brand uit Oostkapelle naar Leiden voor de studie Frans. Het draaide er uiteindelijk op uit dat hij specialist in Italiaanse wijnen werd. En dat hij, behalve vloeiend Frans, ook vloeiend Italiaans en Russisch leerde spreken en daarnaast klassiek Latijn en Grieks vertaalt. Maar zijn leven stond vooral in het teken van de Italiaanse wijn. Brand vertelt zijn verhaal aan mede-wijkbewoner Caroline Han, Marjolijn Pouw zat erbij met pen en papier.

Huib Brand verhuisde diverse malen in Leiden, zo ook op de Vliet. Later verhuisde hij naar Kloksteeg 10, dat hij in 1967 kocht op een openbare verkoop van het veilinghuis der Notarissen. Het houten bordje met de aankondiging van de veiling heeft hij bewaard. Het hangt nu op Rapenburg 34, waar hij in 1981 naartoe verhuisde.

Kapper van corpsleden

Op Kloksteeg 10 had jarenlang kapper Van Valderen gezeten en 'groenen' (aankomende corpsleden) kaalgeknipt. Hij speelt als Joop Koutstaal een belangrijke rol in het boek Steeg, Kroniek van een zere plek dat Arnold Schalks over de Kloksteeg schreef.* (De kapper probeert uit de afgeknipte haren een geneesmiddel tegen kaalheid te destilleren.) Van Valderens erfgenaam was met opknappen begonnen, maar er halverwege mee gestopt. Huib kocht dus een bouwval en liet die opknappen. Zelf ging hij op de benedenverdieping wonen, de twee bovenste verdiepingen verhuurde hij aan (oud)studenten, onder wie de schrijver Alexander Münninghoff met wie hij nauw bevriend raakte. Nu zit op Kloksteg 10 boutique hotel Ex Libris.

Hoe komt een gereformeerde Zeeuwse jongen in het seculiere Leiden terecht?

“Daar vraag je zowat. Ik wilde na mijn gymnasiumtijd in Middelburg in 1959 Frans gaan studeren en voor de gereformeerde jongen die ik van huis uit was lag de Vrije Universiteit Amsterdam voor de hand. Maar mijn leraar op het Gymnasium zei: ‘Welnee joh, daar moet je helemaal niet zijn voor Frans, daarvoor moet je naar Sem Dresden in Leiden.’ Toen heb ik me in Leiden ingeschreven, maar ik wist helemaal niet wat studeren was en deed er lang over om tot aan het kandidaats te komen. In 1965 moest ik het leger in, wat voor jongens toen nog wettelijk verplicht was – het werd bijna twee jaar Landmacht. Na mijn dienstdienst studeerde ik af in de Algemene Taalwetenschap bij Uhlenbeck.”

Jij bent een echte talenman die behalve vloeiend Frans ook vloeiend Italiaans en Russisch spreekt en daarnaast klassiek Latijn en Grieks vertaalt. Waar komt dat vandaan?

“Vloeiend is overdreven, maar in talen heb ik altijd wel aardigheid gehad. In mijn jeugd werd in Oostkapelle nog echt Zeeuws gesproken, ook bij ons thuis. Als ik van huis naar het gymnasium in Middelburg fietste, had ik het opwindende gevoel dat ik een taalgrens passeerde. Toen ik niet opschoot met mijn studie Frans en in dienst moest, solliciteerde ik naar een opleiding voor de Inlichtingen Dienst. Als je niet je hele dienstdienst door het zand wilde kruipen, dan wist je als Leidse student dat je een briefje moest schrijven naar adjudant zus of zo met het verzoek om daarvoor in aanmerking te komen. Het klasje zat in Harderwijk en bestond overwegend uit Leidse studenten. Mijn sollicitatie pakte goed uit en ik leerde daar in een paar

maanden heel behoorlijk Russisch. Aansluitend op mijn dienstdienst heb ik zelfs negen maanden getolkt op een scheepswerf in Schiedam waar een olieboorplatform voor Bakoe werd gebouwd met Sovjet-technici erbij. In die tijd wilden Münninghoff en ik met anderen in vrolijke nachten nog wel eens een Russisch lied aanheffen. Ik heb trouwens altijd graag gezongen, enkele jaren geleden ben ik zelfs nog zangles gaan nemen. De akoestiek in de nauwe Kloksteeg was perfect, maar de burens waren niet altijd enthousiast. Italiaans heb ik mezelf min of meer geleerd toen we als gymnasiasten uit Middelburg op Romereis gingen – het kwam later goed van pas op mijn wijnreizen – en Frans heb ik tenslotte gestudeerd. Latijn en Grieks vond ik op de middelbare school al fascinerend. Toen zich de gelegenheid voordeed om die oude teksten weer met enkele liefhebbers uit het origineel te gaan vertalen heb ik meteen toegeapt.”

Hoe heb je je tot liefhebber en kenner van Italiaanse wijnen ontpopt?

“Mijn toenmalig vriendin en ik gingen vaak in Italië op vakantie. Italiaanse wijnen vond ik zeker zo spannend als Franse en daarbij waren ze nog vrijwel onbekend. Italianen maken het je graag naar de zin, in tegenstelling tot de Fransen. Het zijn echte vleiers. Ik nam steeds meer wijn mee naar huis en begon min of meer onbedoeld een handeltje. Italië was toen nog maar net lid van de EU en de Italiaanse wijn had de markt nog niet veroverd. Die moest dus nog aan de man worden gebracht. Ik verdiepte me erin en schreef erover in verkoopbrieven, wat je nu ‘direct mailing’ zou noemen. Tegelijk was ik docent aan de lerarenopleiding d’Witte Leli in Amsterdam, genoemd naar het grachtenhuis Herengracht 274 waar de opleiding aanvankelijk was gevestigd. Een bevriende collega introduceerde me bij de redactie van de NRC-Achterpagina en daar ben ik toen stukjes over wijn en andere dranken voor gaan schrijven. Van het een kwam het ander en zo ging ik even later ook aan de slag voor HP de Tijd en Het Parool. In 1988 ben ik bij d’Witte Leli gestopt om me geheel en al aan de wijn te wijden. Al dan niet met mijn vriendin trok ik Italië door en bezocht alle

HUIB BRAND, FOTO CLARIET BOEYE

EMPIRE SMEEDWERK, FOTO SARAH HART

steden en musea en natuurlijk de wijngoederen. We sliepen vaak op die wijnadressen, een vroege vorm van het agriturismo dat je nu overal hebt. Het mondde uit in de verhuur van vakantiehuizen, een boek over Toscane en toenemende verkoop, vooral natuurlijk van Italiaanse wijnen. Voor ik er erg in had was ik daar specialist in.”

Was jij al vanaf het begin geassocieerd met Noordman Wijnen aan de Haagweg?

“Nee, vanaf 1981 had ik een tijdje een winkeltje in het toen vrijgekomen huisje in de Kloksteeg en later in een pakhuis op de Jacobsgracht. Daar kon je op zaterdag wijn bij mij kopen. Het ging een jaar of tien goed, maar de Jacobsgracht werd steeds minder bereikbaar en parkeren werd er nageoeg onmogelijk. In 1993 heb ik een deel van de ruimte van Noordman Wijnen aan de Haagweg gehuurd. Het was een oude houtloods, waar Jaap en Willem Noordman in 1934 in een uithoek van het terrein van de familiehouthandel een wijnhandel waren begonnen. Inmiddels was het bedrijf overgegaan in handen van Anton Kleijs, die een extra pand in de Merenwijk in gebruik had genomen. Noordman voerde vrijwel geen Italiaanse wijnen en liet dat aan mij over, terwijl ik mij onthield van de rest. In 2002 kwam Joris Kleijs, een zoon van Anton, in de wijnhandel werken, deels bij zijn vader en deels bij mij. Ik heb hem zo goed mogelijk ingewerkt in de Italiaanse wijnen en in 2006 heeft hij Brand Wijnimport overgenomen, aanvankelijk met mij als vennoot. Enige jaren later nam hij ook het bedrijf van Anton over. Beide namen zijn echter tot nu toe gehandhaafd en ik loop nog regelmatig binnen aan de Haagweg, waar ik vaak oude tot zeer oude klanten tegenkom.”

Wanneer ben je in dit huis op het Rapenburg komen wonen en was het hele huis van jou?

“In 1980 heb ik een deel van het huis gekocht. Ik woonde toen nog met mijn vriendin in de Kloksteeg. Zij wilde graag een tuin, zelf wilde ik een kelder om wijn voor eigen gebruik in op te slaan. Toen kwam Herman van Ark, een bevriende makelaar, met dit huis op de proppen. Het was inmiddels gesplitst in twee kantoorappartementen op de begane grond en de eerste verdieping en een woonappartement op de tweede verdieping en de zolder. Het had én een kelder én een grote tuin, die werden bij het woonappartement getrokken. De weg erheen liep door een gemeenschappelijk gang en een oeroude keuken. Eind 1981 betrokken wij na een ingrijpende verbouwing de nieuwe woning, met kelder en tuin op enige afstand. Op de eerste verdieping hield de advocaat Van der Pluym kantoor, op de begane grond Geelkerken, die ook op nummer 36 gevestigd was. Toen Van der Pluym vertrok nam Geelkerken zijn ruimte erbij en toen in 2003 het hele kantoor van Geelkerken overging naar de oude Zeevaartschool aan het Noordeinde werd de kantoorruimte verhuurd aan het

reclamebureau Akron, dat op zijn beurt in 2017 vertrok waarna hun ruimte te koop kwam.

Na 37 jaar op de bovenverdieping te hebben gewoond, ik althans, wilden mijn huidige vrouw Clariet en ik graag beneden gaan wonen. Het is ons gelukt om die ruimte te kopen, de bovenste twee verdiepingen hebben we verkocht.”

Weet je wanneer Rapenburg 34 is gebouwd en wie de bouwer was?

“Het pand en de bewoners zijn door de deelnemers aan het project van Lunsingh Scheurleer uitvoerig beschreven in *Het Rapenburg. Geschiedenis van een Leidse gracht*.* Het moet rond 1650 zijn gebouwd in opdracht van de drukker en uitgever Abraham Elsevier, waarschijnlijk samen met de twee huizen ernaast, door Arent van 's-Gravesande (± 1610 – 1662). Ook een Zeeuw, maar dan uit Middelburg. Het empire smeedwerk van het hek is overigens van later datum.”

“Op de bovenste verdieping heb je een prachtig uitzicht. Vóór op het Snouck Hurgronjehuis tot en met het Academiegebouw, achter op de Pieterskerk. Nu wonen we prettig gelijkvloers en, heel belangrijk, aan de tuin. Er is in de loop van de jaren op het Rapenburg nogal wat veranderd. Toen ik het huis in 1981 betrok had je hier bijna alleen maar kantoren en wilde er haast niemand wonen. Nu zie je een omgekeerde beweging – Van Ark was visionair.”

*Arnold Schalks, Steeg, kroniek van een zere plek (Primavera pers Leiden 2019)

**Th.H.Lunsing Scheurleer e.a. Het Rapenburg. Geschiedenis van een Leidse gracht (Leiden 1886 – 1992, 6 delen).

STADSVOGELS

DE GROTE GELE KWIKSTAART

door Jacques van Alphen

De grote gele kwikstaart

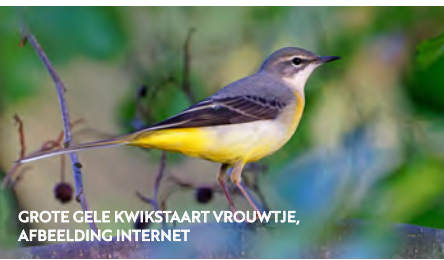
In de Atlas van de Europese broedvogels kun je op de verspreidingskaart van de grote gele kwikstaart in één oogopslag zien dat het een vogel is die vooral in bergen voorkomt. Je ziet ze daar vooral langs de oevers van snelstromende beken en rivieren rennen op jacht naar insecten, of laag over het water vliegen van de ene naar de andere boven het water uitstekende steen. De Duitse naam van de vogel is dan ook Bergstelze of Gebirgstelze, bergkwikstaart dus. De vogel is in alle Europese gebergten te vinden, van Spanje tot in het noorden van Scandinavië. De vraag is daarom: waarom wordt deze vogel besproken in een rubriek over Leidse stadsvogels?

Nog maar ruim een eeuw in Nederland

Voordat we die vraag beantwoorden eerst meer informatie over de grote gele kwikstaart in Nederland. De eerste waarneming van in ons land broedende grote gele kwikstaarten stamt uit 1905. Al in midden van de 19de eeuw hadden de grote gele kwikstaarten hun leefgebied uitgebreid van de gebergten naar de laagvlakte. Dat was mogelijk geworden door de bouw van bruggen en watermolens over beken en rivieren. Die zorgden voor een alternatief voor de rotswanden en spleten waarin de kwikstaarten van nature broed-

den. In die periode begonnen de grote gele kwikstaarten ook met de kolonisatie van Scandinavië waar ze door de mildere winters nu zijn opgerukt tot in het hoge noorden. De grote gele kwikstaarten zijn in het laagland nog altijd gebonden aan stromend water, dus in de Nederlandse polders hebben ze weinig te zoeken. Daar leven de naaste ver-

GROTE GELE KWIKSTAART VROUWTJE, AFBELDING INTERNET

wanten: de witte en de gele kwikstaarten. De grote gele kwikstaarten broeden in Nederland vooral in het oosten van het land: in Twente, de Achterhoek en Zuid-Limburg.

Broedgedrag

Gewoonlijk leven de grote gele kwikstaarten in de broedtijd in paren. Er zijn echter ook waarnemingen van mannetjes die twee vrouwtjes hadden, en een van een vrouwtje dat met twee mannetjes leefde. Grote gele kwikstaarten broeden twee keer in een seizoen. Ze zijn uniek in het feit dat ze voor hun tweede broedsel verhuizen als de voedselsituatie in het oude territorium ongunstig is geworden. Dat kan gebeuren omdat ze afhankelijk zijn van volwassen kokerjuffers, eendagsvliegen en steenvliegen als voedsel voor hun jongen. Die insecten vliegen gedurende een korte periode in het seizoen. Voor het tweede broedsel kunnen ze, in de bergen tenminste, dan hoger de bergen in gaan, waar het seizoen later begint.

Trekken of blijven

Grote gele kwikstaarten zijn deels standvogel en deels trekvogel. De standvogels zijn gevoelig voor strenge winters, er sterven dan veel vogels. De overlevers van een strenge winter trekken de daaropvolgende winter verder naar het zuiden. Trekvogels overwinteren tot in Spanje, Portugal en Zuid-Frankrijk. Noordelijke broedvogels trekken minder ver. Een deel ervan overwintert in Nederland en België. Die overwinteraars hebben een onverwacht habitat ontdekt: de platte daken in onze steden. Die daken zijn vaak bedekt met grind en in de winter blijven er vaak plassen op staan, omdat er weinig verdamping is en er regelmatig regen valt. Omdat de huizen onder de daken verwarmd zijn is de kans op bevriezing klein. Insecten zoals muggen leven graag in deze tijdelijke ondiepe waterplassen en worden door de kwikstaarten als voedsel gebruikt. Daarmee hebben we het antwoord op de vraag die we hierboven stelden. De grote gele kwikstaart kan 's winters een stadsvogel zijn, ook in Leiden.

Schattingen van het aantal grote gele kwikstaarten in de Nederlandse steden gedurende de winter noemen getallen tussen de 1000 en de 2000. Dit is maar een klein deel van de Europese populatie, maar dat maakt het niet minder bewonderenswaardig dat deze vogels hebben geleerd een nieuwe habitat te exploiteren dat op geen enkele manier lijkt op de woeste bergstromen waar ze oorspronkelijk leefden. In het begin moeten een of meer individuen deze nieuwe mogelijkheid hebben ontdekt. Omdat het sociale vogels zijn, hebben vervolgens andere het gedrag afgekeken, gekopieerd en verder verspreid. Nu we de platte daken gebruiken om zonnepanelen te plaatsen, of ze ter isolatie met Sedum laten begroeien is het de vraag of de grote gele

EKOPLAZA

DE BIOLOGISCHE SUPERMARKT
VAN LEIDEN

- Grootste biologische assortiment
- Hoogwaardige, betrouwbare en veilige producten
- Beste service en inspiratie voor een gezonde leefstijl

Ekoplaza Leiden | Breestraat 127

Look

OPTIEK

OOGMETING LENZEN BRILLEN

Breestraat 133
2311 CM Leiden
T. 071 512 22 13

www.lookoptiek.nl

Ivo van der Leek
Makelaardij

Gespecialiseerd in oude & monumentale panden

Ivo van der Leek Makelaardij
Doezastraat 8a te Leiden

Telefoonnummer: 071 203 21 06
E-mailadres: info@ivovanderleek.nl
Website: www.ivovanderleek.nl

kwikstaarten in de toekomst nog op onze daken kunnen overwintren.

De bijna onzichtbare vogel

Van oktober tot maart zijn er altijd wel een paar grote gele kwikstaarten in de stad. Het is niet eenvoudig om ze te zien. Soms daalt er een af naar ons niveau om in de Hortus even naar voedsel te zoeken, maar meestal zitten ze hoog boven ons, op de daken waar we ze niet kunnen zien. Soms zie je ze een straat oversteken, maar we kijken meestal maar weinig omhoog in de stad waar op straatniveau al zo veel is te zien. De korte metaalachtige roep kan ze verraden aan mensen die dat herkennen. Anders is de kans om ze te zien erg klein. Daarmee is grote gele kwikstaart een paradoxale vogel: een actieve bontgekleurde vogel die overdag zijn voedsel zoekt, maar door zijn bijzondere winterhabitat bijna onzichtbaar is. •

ROB VAN TONGEREN AAN HET WOORD

50 JAAR STRATENMAKEN EN SCHOUWEN

door Marjolijn Pouw en Adri Klaassen

Rob van Tongeren werkte 50 jaar bij de gemeente en ging onlangs met pensioen. Hij begon als leerling stratenmaker en werkte zich op tot operationeel manager. Bij evenementen als 3 October en de Lakenfeesten zorgde hij ervoor dat op straat alles voor het feest in orde was. Hij was ook verantwoordelijk voor het straatmeubilair, de verkeersborden en tal van andere zaken die samenhangen met de inrichting van onze stad. En niet te vergeten de stemlocaties. "Leiden is een studentenstad, de gemeente zou zich een hoop geld besparen als we jaarlijks de gejatte straatnaamborden en verkeersborden uit de studentenhuisen zouden halen", verklaart Rob. Onlangs kreeg hij voor zijn verdiensten van (oud)burgemeester Henri Lenferink de Jan van Houtpenning uitgereikt.

ROB VAN TONGEREN KRIJGT DE JAN VAN HOUTPENNING UITGEREIKT,
FOTO EMILE VAN AELST

Een geboren stratenmaker

Rob: "Ik ben begonnen als stratenmaker. Op de lts wilden ze me de opleiding voor schilder of metaal laten doen, maar ik wilde per se stratenmaker worden. Wij waren familie van Sloos, de firma die toen alle straten in Leiden maakte en er viel met mij niet over wat anders te praten. Na de lts wilde ik verder als leerling stratenmaker, maar dan moest je wel een baan hebben. Ik had geluk en werd

meteen door de gemeente aangenomen. Toen kon ik naar de leerlingstelselopleiding. Na 25 jaar stratenmaken ben ik mee gaan 'schouwen' en het werk nalopen."

Beschermende werkkleding, vorstverlet of vervoer? Ho maar!

"Het vak is in de loop van de jaren een stuk ingewikkelder geworden, niet in het minst door de regels. Het is goed dat ze er zijn, maar soms wordt het te gortig, ook al door al dat ge-vergader erover. Maar er is veel verbeterd. Toen ik begon had je nog geen echte kniebeschermers. Die maakten we zelf van oude autobanden. Handschoenen maakten we van de binnenbanden. Die handige graafmachientjes en bulldozers van nu had je ook nog niet. Met twee man sjoerde je twee-en-een halve meter lange granieten stoerpranden op hun plek. Ze wegen 400 tot 500 kilo, je kan ze nog zien liggen op het Steenschuur. Nu mag je er niet eens meer aankomen. Je had ook van die rubberen hamers om de tegels mee vast te slaan en stalen voor de klinkers. De rubberen maakten een dof geluid, de stalen klonken helder. Wat een mooi geluid was dat."

"Thermo ondergoed bestond nog niet en je kreeg geen gemeente-auto om bij je werk te komen. En of het nou vroom dat het kraakte of regende dat het goot. Je mocht niet naar huis, want er was altijd genoeg te doen. Met een brander vastgevroren de bergen stenen losmaken en opstapelen. Ze vielen zo weer om als het ging dooien. Afgevallen takken en blad weghalen, fietspaden sneeuwvrij maken of een keet neerzetten op de Openbare Ijsbaan. We hakten dan gaten hakken bij de bruggen om daar takken in te zetten die moesten voorkomen dat de mensen er onderdoor schaatsen. Als er toch iemand zo stom was om dat te doen en in een wak viel, dan mochten wij hem eruit halen. Soms hadden we een kleine keet op het ijs om ons in te verschansen, maar koud bleef het – mij krijg je het ijs niet meer op."

Wijkschouwen

"Na 25 jaren stratenmaken ging ik mee uit wijkschouwen. In het begin alleen met de gemeente, later liepen ook de wijkverenigingen mee en de ondernemersverenigingen, en natuurlijk ook de politie en de brandweer. Ze kwamen allemaal aan de beurt. We kregen om de tien jaar een andere naam: zo heetten we Gemeentewerken, Civiele Werken, de Dienst Milieu en Beheer en nu weer Klussenbeheer, maar het werk blijft hetzelfde."

"In de binnenstad heb je nogal veel smalle straten en stegen waar 's nachts het nodige voorvalt. Boomwortels duwen er de klinkers en de muren omhoog en overhangende takken maken dat je er nauwelijks door kan. 's Morgens kun je er over de rotzooi schaatsen: kapot glas, kots, hondendrollen, junk-sputten en noem maar op. Dat moet dagelijks wel allemaal opgeruimd en schoongespoten worden, zeker als het in de buurt is van een kinderdagverblijf of school. Ook zitten de kolken vaak dicht met peuken en zo. De bewoners krijgen dan wateroverlast, dus dat moet allemaal goed bijgehouden worden."

Paaltjes en Leidse keien

"Ach ja, de paaltjes. Die zijn bij het project Binnenste Beter bijna allemaal weggehaald. Dat scheelde in de onderhoudskosten. We hadden er toch nog een paar nodig en toen

heb ik de oude grijs laten spuiten, dan kosten zo'n paaltje 275, maar 75 euro. En dan de Leidse keien. Die zijn weer helemaal in de mode, maar ze worden tegenwoordig heel anders gelegd. Ze kwamen uit Luik in België. Wij noemden ze Belgische keien en verklaarden dat alleen de Walen ze goed konden leggen, maar natuurlijk legden we ze zelf. Vroeger deed je dat in zand en dan werden ze 'ingewassen'. Ze kwamen vanzelf vast te liggen als je ze met de egaliseermachine vast trilde en het zand de kieren opvulde. Nu worden ze met cement aangesmeerd. Een beetje water erop, uitharden en dan liggen ze vast. Maar als het gaat vriezen of er rijden zware wagens over, dan liggen ze meteen weer los want cement is onbeweeglijk en breekt af. Ga maar kijken op de hoek van de Korevaarstraat en het Gangetje. Dat moet om de paar jaar opnieuw gelegd worden. Maar de kinderkopjes die wij 40 jaar geleden legden liggen er nog steeds. Voor verkeersdrempels geldt dat ook. Die kan je het beste in zand leggen. Wij hebben dat vaak genoeg gezegd, maar op het projectbureau zijn ze dan beledigd, want zij weten het beter. Ze kennen de praktijk niet."

Verkeersborden

"Verkeersborden, ook zoiets! Vroeger gingen die 60 cm diep de grond in en werden ze stevig verankerd. Nu zit er een punt aan en gaan ze maar tot 35 cm. Het zijn gewoon prikpalen geworden en je zit zo in de leidingen. Als die jongens nu glasvezelkabels in een buurt leggen en ze gaan er doorheen, dan zitten de mensen 's avonds zonder TV of internet. Maar ze straten er gewoon overheen hoor, zonder de breuk te melden. Dan moet het over en heb je dubbele kosten. Het zou beter zijn als het oude vakwerk weer terug kwam.

Er raken ongelofelijk veel verkeersborden zoek. Die worden vooral door studenten meegenomen. Ze vinden het stoer, zo'n straatnaambord op hun deur of een bord verboden in te rijden. Ga maar eens in het Wallon of die studentenflat op de Rijn- en Schiekade kijken. Dat heb ik een keer met onze vroegere wijkagent Willem van Vliet gedaan. Je weet niet wat je ziet. Overal hangen onze borden, maar zo'n bord kost wel 90 euro. Je zou om de zoveel tijd tegen die jongens moeten zeggen: 'Jullie krijgen een dag de tijd om het allemaal buiten te zetten en dan halen wij het wel op.' We zijn er nou meer dan 200 kwijt, reken maar uit wat het kost om dat allemaal te vervangen, nog los van het werk dat je eraan hebt. Dat zou je ze uit moeten leggen en ook hoe gevaarlijk het is. Er hoeft er maar een op de verkeerde tijd van de verkeerde kant de verkeerde straat in te rijden en het kan gedaan zijn. Je moet tegenwoordig alles wat er op straat staat te gebeuren op borden uitleggen: van lantaarnpalen rechtzetten tot verhuizingen, want de mensen worden mondiger. Die willen weten waar een (tijdelijk)

parkeer- of inrijverbod voor is en het moet ook nog ruim van tevoren aangekondigd worden, inclusief de tijden. Anders kunnen ze er geen rekening mee houden. Dan komt er eerst een bewonersbrief en daarna het bordenwerk. Het helpt niet hoor, want de mensen gaan toch klagen. Maar ik gaf nooit uitleg. Daar heb je de bewonersbrief voor, internet, of de QR-code op het bord."

En oh ja, stemmen

"We hebben net weer verkiezingen gehad. Dat betekent 's morgens 54 stemlocaties opbouwen die 's avonds weer afgebroken moeten worden. Ze zitten in scholen, bejaardentehuizen, wijkcentra en weet ik veel waar. En daar gaat het werk ook gewoon door. Tevoren hebben we ieder zes of zeven stemlocaties toegewezen gekregen en daar gaan we dan als gekken aan de gang om de boel vóór de openingstijd om half acht klaar te zetten. Om zes uur 's ochtends halen we met onze gemeentebussen de klaargezette tassen op en 's avonds leveren we de stembussen weer volgens de regels op de juiste plaats en tijd af. Je ligt niet voor vijf uur 's morgens in je bed. Na een maand kan je de stembiljetten dan weer gaan vernietigen."

"Maar ik heb de tijd van mijn leven gehad. We waren in de gemeente één grote familie en als wij een volksbuurt binnenkwamen dan werden we als vorsten ontvangen. Alles kregen we aangeleverd: koffie, thee, koek, boterhammen, soep. Je zag de wijk opknappen. Mensen kunnen zelf ook een hoop doen om het mooi te houden, wij zijn de grote vernielers en vervuilers. Wat is ertegen om je troep op te ruimen of dat met een knijper in je buurt te gaan doen? Vervelen ga ik me niet nu ik met pensioen ben. Ik had nooit tijd voor mijn twee kleinkinderen. Die zijn nou al groot, maar ik heb er nog eentje van drie-en-een-half. Dat wordt elke dag wandelen en naar Boerderij Geertje gaan..."•

Hengelsporthuis Henk Teunissen

KOREVAARSTRAAT 37
2311 JT LEIDEN
071-51 22 053

www.hengelsporthuisenkteunissen.nl
info@hengelsporthuisenkteunissen.nl

AL 85 JAAR DE SPECIALIST VOOR DE HENGELSPORTER

BURGERSDIJK & NIERMANS

Veilinghuis voor taxaties en het veilen van boeken, prenten en manuscripten. Wij veilen 2x per jaar: in mei en november. Inbreng mogelijk van maandag t/m vrijdag van 9-17 uur.

Ook taxatie/afsprak op locatie is mogelijk.

auctions@b-n.nl – www.b-n.nl – 071-5121067
Nieuwsteeg 1 2311 RW Leiden

VONDST VAN DE WIJK

DE WATERKELDER

door Pieter-Jan de Vos, Erfgoed Leiden en Omstreken

In deze bijdrage komt de waterkelder aan de orde, een kenmerkend voorbeeld van een eeuwenoud nuttig fenomeen in de Leidse binnenstad. Heeft u vergelijkbare vondsten gedaan? Deel ze met Erfgoed Leiden en Omstreken, voor een completer beeld van deze unieke structuren en de rol die ze kunnen spelen in de hedendaagse duurzaamheidsuitdagingen. Samen geven we dan betekenis aan het verleden voor een meer duurzame toekomst.

AANZICHT VAN DE BINNENZIJDE VAN DE WATERKELDER VAN RAPENBURG 88
FOTO PIETER-JAN DE VOS

De waterkelder: een bijdrage aan klimaatadaptatie?

Kan hergebruik van deze historische ondergrondse regenwatercisternes, ook bekend als regenbakken of waterkelders, nu nog een rol spelen bij het langer vasthouden van regenwater? Ze dienden als reservoirs waarin een aanzienlijke hoeveelheid (regen)water kon worden opgeslagen. Het water bleef bovendien koel en was in zekere mate beschermd tegen ongedierte en verontreiniging. Dergelijke waterkelders waren vanaf de late zestiende eeuw tot het einde van de negentiende eeuw in verschillende steden te vinden.

Bouwhistoricus Pieter-Jan De Vos van Erfgoed Leiden en Omstreken werkt momenteel aan synthese-onderzoek naar deze waterkelders. Dergelijk onderzoek levert nieuwe inzichten op door, anders dan bij innovaties, de kennis van wat al bestaat, gestructureerd bij elkaar brengen (synthese) en mogelijk te benutten. Via bouwhistorisch en archeologisch onderzoek heeft De Vos in Leiden al meer dan tachtig kelders weten te lokaliseren.

Toekomstbestendige binnenstad

Overall in Nederland worden stappen ondernomen om het land klimaatbestendiger te maken. Vaak wordt gezocht naar technologische innovaties, maar ook het verleden kan inspiratie en oplossingen bieden voor de urgente uitdagingen waar we voor staan. In het ErfgoedDeal-programma voert de Gemeente Leiden samen met haar kennispartners onderzoek uit naar een toekomstbestendige binnenstad. Naast groeiende hittestress, is het beheersen van regenwater een van de grootste uitdagingen in het proces van klimaatadaptatie. Hedendaagse waterafvoersystemen in Nederland zijn voornamelijk gericht op het zo snel mogelijk afvoeren van regenwater. Waar dat in de zomer leidt tot droogte, kan dat bij langdurige neerslagperiodes en intense

regenval – zoals we in oktober en november hebben gezien – zorgen voor overbelasting van deze systemen, met overlast en schade tot gevolg.

De waterkelder van Rapenburg 88

Het in kaart brengen van informatie over waterkelders begon met de ontdekking van een waterkelder in 2013. Tijdens grondwerkzaamheden op de binnenplaats stuitte de eigenaar van Rapenburg 88 op een onbekende waterkelder. De vondst werd gerapporteerd aan Erfgoed Leiden en Omstreken, die de kelder documenteerde met foto's en metingen. De kelder bleek een veel voorkomend type te zijn: een kleine rechthoekige kelderruimte van 112 bij 160 cm, met daaraan verbonden een zogenaamd mangat van 37 bij 77 cm, waardoor water kon worden opgevangen of de kelder kon worden schoongemaakt. Een tongewelf bedekte de kelderruimte, terwijl het iets hoger geplaatste mangat een afdeksteen van rode zandsteen had. De kelder had een hoogte van ongeveer 90 cm, wat resulteert in een inhoud van rond de 1800 liter. De bakstenen keldermuren waren volledig betegeld met okerkleurige geglazuurde plavuizen van roodbakend aardewerk. Daarnaast werden sporen aangetroffen van een toevoer- en pompsysteem voor het water.

In 2013 was het vinden van goed bewaarde zeventiende- en achttiende-eeuwse waterkelders zoals die van Rapenburg 88 in Leiden nog een zeldzaamheid. Tien jaar later lijken ze echter veel vaker voor te komen dan aanvankelijk werd gedacht. Dat is wellicht niet verrassend. Ook in vroeger dagen werd voortdurend gezocht naar manieren om schoon water beschikbaar te hebben.

De strijd om schoon water

In de vijftiende eeuw breidde Leiden zich stedelijk uit en nam de kwaliteit van het grachten- en rivierwater in rap tempo af. De opkomst van de lakenindustrie en de enorme bevolkingsgroei na het Leids ontzet van 1574 verslechterden de watervoorziening verder. De zeventiende-eeuwse stadsuitbreiding en de drooglegging van de meren rond Leiden waren rampzalig. Waar voorheen een stevige wind zorgde voor de aanvoer van vers water vanuit het Haarlemmermeer en het Zoetermeersemeer, kwam de waterverversing nu grotendeels tot stilstand. Hierdoor waren de inwoners van Leiden afhankelijk van geïmporteerd water, en water uit putten en regentonnen. De regentonnen waren echter niet ideaal, aangezien hun opslagruimte beperkt was en het water vatbaar was voor vervuiling, insecten en ongedierte. In deze periode begon men voor het eerst water op te slaan in waterkelders, destijds ook wel regenbakken genoemd. De oudste vermelding van een regenwaterbak in Leiden is te vinden in het bestek en de ontwerptekening uit 1592 van een nooit gebouwde pensionariswoning aan het Rapenburg. Daarna kwamen ze steeds vaker voor.

Het einde van het gebruik van de regenbak
Rond 1900 raakten de waterkelders snel in onbruik. In de negentiende eeuw teisterden cholera-epidemieën – mede veroorzaakt door besmet drinkwater – Europa. Er werd gezocht naar nieuwe manieren om schoon drinkwater te verkrijgen. In 1878 begon de Leidsche Duinwatermaatschap-

pij (LDM) water uit de duinen van Katwijk te winnen, dat via waterleidingen de stad in werd gebracht. Sindsdien is het constant beschikbaar over zuiver drinkwater vanzelfsprekend geworden. Wel werden waterkelders aanvankelijk nog gebruikt voor specifieke doeleinden, als het wassen van textiel, maar ook dat gebruik verdween. Tot nu toe...

MANGAT VAN DE WATERKELDER

DEKSTEEEN OP DE WATERKELDER

Nieuwe mogelijkheden

Er zijn inmiddels enkele succesvolle initiatieven ondernomen om waterkelders opnieuw te benutten. Zowel het Schachtenhof als het Meermansburghof hebben al met succes pompen aangesloten op hun regenwaterbakken. Ook het Bethlehems-hof onderzoekt momenteel de mogelijkheid van het opnieuw in gebruik nemen van hun waterbak. De waterkelder van het Hoogheemraadschap aan de Breestraat functioneert al sinds 1634 ononderbroken. Hoewel er nog geen waterkelders bij woonhuizen bekend zijn die opnieuw in gebruik zijn genomen zou dit wellicht eenvoudig

kunnen, vergelijkbaar met de aanpak bij de hofjes. Vaak zijn eigenaren zich niet bewust van de aanwezigheid een waterkelder. Waterkelders bevinden zich meestal op de binnenplaats; een zware hardstenen tegel in de bestrating van een binnenplaats is vaak een indicatie voor een waterkelder. Het synthese-onderzoek heeft al veel opgeleverd maar Erfgoed Leiden en Omstreken blijft zoeken naar nog meer waterkelders. Als u weet heeft van een exemplaar, horen we dat graag. •

BERICHTEN

PIETERSWIJK

Breestraat-Mosterdsteeg-Butermarkt Hof van Zurloh

Op uitnodiging van vastgoedontwikkelaar Oudendal en Read Vastgoed, beide betrokken bij de bouw van de Hof van Zurloh, werd de buurt eind oktober bijgepraat over de vordering van dit nieuwe vastgoedcomplex. De bouw van de middelgrote AH-vestiging, vijftientig huurwoningen en een fietsenkelder is intussen de tweede fase ingegaan. Alle betonwerk is gedaan en de bouwer is bezig met de gevels en de plaatsing van de prefab onderdelen. Zodra die staan begint de afbouw, de derde fase. Dan verdwijnen de grote kraan op de bouwplaats, de steigers en de tunnel in de Breestraat. Naar schatting is dat eind februari. Het AH-deel wordt half maart opgeleverd, de woningen volgen. Er gaan 450 fietsen in de stalling. Hij staat niet in verbinding met AH. De ingang is in de Breestraat en niet in de smalle Mosterdsteeg, zoals oorspronkelijk was gepland – het bezwaar van de bewoners heeft dus succes gehad. De ingang van de appartementen is wel in de Mosterdsteeg. De bevoorrading van AH gebeurt op de Breestraat. Over de distributietijden wordt nog met de gemeente onderhandeld, ze passen niet in de door de gemeente voor de Breestraat toegestane bevoorradingstijden.

(Marjolijn Pouw & Jacqueline Mos)

ACADEMIEWIJK

Noordeinde

De in de buurt zo geliefde bloemenkiosk is van de sloop gered, maar verhuist naar het terrein van The Field naast de spoortunnel. Het plan om het gehele Noordeinde aan te pakken wordt begin volgend jaar uitgevoerd. Deze drukke, gevaarlijke toegangsweg naar de binnenstad wordt vergroend en een 30-kilometerzone. Op de Wittepoortsbrug komen een verkeersplateau, een zebrapad en een begroeiende middenberm. Het smalle deel van het Noordeinde krijgt klinkers in plaats van asfalt, wat moet aangeven dat fietsers er de hoofdgebruikers van zijn en niet de auto's, bussen of vrachtwagens. Bij de oversteek van het Rembrandtpark naar de Zeevaartschool wordt dwars over de weg een begroeid 'parkplein' aangelegd, als deel van de Singelparkroute. Een plan om gestalde fietsen weg te krijgen van de stoepen op het smalle deel van het Noordeinde ontbreekt. (Redactie)

LEVENDAAL-WEST

Jan van Houtkade | Singelparkroute en herinrichting

Koepoortsbrug De gemeenteraad heeft op 12 oktober het Uitvoeringsbesluit vastgesteld. De komende maanden wordt de uitvoering voorbereid. Het definitieve ontwerp wordt omgevoerd tot bestektekeningen en de gemeente gaat op zoek naar een aannemer. Volgens de planning start de uitvoering in oktober 2024. Het werk zal ongeveer negen maanden duren. Het gaat gelijk op met de herinrichting van de Koepoortsbrug. De gemeente werkt nog aan een BLVC-plan (Bereikbaarheid, Leefbaarheid, Veiligheid en Communicatie), dat de voorwaarden bepaalt voor de aannemer, de omleidingsroute voor de bus en de bereikbaarheid en het parkeren voor de bewoners. Zodra het BLVC-plan klaar is wordt het met de buurt besproken. Daarbij is ook de aannemer aanwezig en komen o.a. de fasering aan de orde en het 'aansprekpunt' tijdens de uitvoering. (Marjolijn Pouw)

Van der Werfpark | Medaillon Eind augustus hebben de Leidse bloemensleutels voor het standbeeld van burgemeester Van der Werf de vaste vorm gekregen van een in metaal uitgevoerd medaillon in de vorm van de Leidse sleutels. Het is door de Business Club Leiden aangeboden aan de stad, ter gelegenheid van het afscheid van burgemeester Henri Lenferink die het op 31 augustus onthulde. Het is nu nog gevuld met houtsnippers, in het voorjaar worden er geraniums in geplant. Het initiatief is van Edwin Haasbroek die het ontwerp heeft bedacht en uitvoerde. Het is overigens de tweede keer dat een medaillon met het stadswapen aan de gemeente is aangeboden. Begin jaren tachtig van de vorige eeuw deed PAL het ook al eens ter gelegenheid van ons eerste lustrum, op voorwaarde dat de gemeente het zou onderhouden.

Stedelijk groenbeheerder Emiel Hilgersom vertelde dat het plaatsen van de sleutels in overleg met de gemeente is gegaan. Een van de stedelijke ontwerpsters heeft meegekeken en de gemeente heeft een kleine aanpassing voorgesteld, zodat de grond zo min mogelijk uitdroogt in de zomer. In 2024 worden in de sleutels rode en witte geraniums geplant: de Leidse kleuren. Het gaat om eenjarige planten, ze worden jaarlijks vervangen. Er omheen komen vaste planten, waaronder Geranium 'Rozanne' met blauwpaarse bloemen.

De gemeentelijke groendienst zal het medaillon onderhouden: watergeven indien nodig, vrijhouden van zwerfvuil en onkruiden en voor nieuwe aanplant zorgen. De gemeente heeft laten weten dat het onderhoud desgewenst door bewoners overgenomen kan worden via het project Samen aan de Slag, waarbij een convenant wordt opgesteld waarin gemeente en bewoners afspreken wat ze van elkaar verwachten. Dat lijkt een mooie klus voor Werfparkvrienden, een onlangs ingestelde commissie van PAL. (Eduard Groen) •

PAL LEIDEN

sinds 1976

De Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL Leiden) stelt zich ten doel de leefbaarheid in de wijk te vergroten. Het bestuur bestaat uit bewoners die voor maximaal acht jaar door de leden worden gekozen. Jaarlijks in april is er een ledenvergadering waarin het bestuur

zich verantwoordt voor het reilen en zeilen van de vereniging en de financiën. Jaarverslag, statuten en reglementen zijn te vinden op de site: www.palleiden.nl. De wijk is een van de grootste van de binnenstad en bestaat uit de buurten Pieterswijk, Academiewijk en Levendaal-West. Op het kaartje hieronder zijn de grenzen aangegeven.

Adres en gegevens: Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL Leiden)

KvK Rijnland: 40445179

Postadres: Levendaal 6b, 2311 JL Leiden

@-mail: info@palleiden.nl

Bankrekening: NL47INGB0003664416 t.n.v. Vereniging voor Pieters- en Academiewijk Leiden

WWW.PALLEIDEN.NL

BELANGRIJKE TELEFOONNUMMERS

Bewoners kunnen via de app *Mijn Gemeente* losse stoeptegels, defecte lantaarnpalen, omver gereden paaltjes, volle vuilcontainers en dergelijke melden bij de gemeente: www.leiden.nl/melding of 14071

Wijkagent Stefan Jansen: 0900-8844

Wijkboa Dion Kerstjens: 14071

Gemeentelijke Diensten: 14071

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

ARTIKELEN EN GESPREKKEN | Jacques van Alphen, Huib Brand, Erik van Bruggen, Fixers, Caroline Han, Valentijn de Heer, Hans Heestermans, Frans Hemelop, Corine Hendriks, Hans Kagie, Nicky Kersten, Adri Klaassen, Eveline van Lottum, Ed Mol, Mieke Nijssen, Caspar Ong, Els Olden, José Plevier, Carla van der Poel, Marjolijn Pouw, Marcel Schikhof, Lizzy Schoo, Ronald Timmermans, Rob van Tongeren, Dennis van Veen, Pieter-Jan de Vos, Roeland van Wely

BERICHTEN | WERKROEPEN | Jan Demper, Huub Frencken, Eduard Groen, Fred van der Loo, Ed Mol, Jacqueline Mos, Marjolijn Pouw

FOTO'S EN ILLUSTRATIES | Emile van Aelst, Heleen Apers, Nick Bezemer, Clariet Boeye, Dirk van Egmond, Erfgoed Leiden e.o., Eduard Groen, Sarah Hart, Corine Hendriks, Bep Hemelop-Bosch, De Horeca Groep, Archief Hans Kagie, Iris van der Loo, Jan Pieters, Carla van der Poel, Carlo van Praag, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Monica Stuurop, collectie Dennis van Veen, Pieter-Jan de Vos, Sonja Wagemans, Roeland van Wely.

DONATEURS | M.L.C. de Geus, Gemeente Leiden, VvE 't Kruytschip

BESTUUR

Ed Mol

voorzitter

Fred van der Loo

secretaris-penningmeester

Marika Keblusek

bestuurslid ~ Nieuwsbrief

Wim Brugman

bestuurslid

Jan de Jong

bestuurslid

HART VAN DE STADKRANT | De Hart van de Stadkrant is een uitgave van PAL Leiden. De krant verschijnt driemaal per jaar in een oplage van 3000 exemplaren. Hij wordt verspreid onder de leden van de gemeenteraad, ligt ter inzage in het stadhuis, de OB, verschillende leestafels van cafés en wordt huis aan huis bezorgd. Kopij graag voor de op het voorblad aangegeven datum opsturen

naar: [redactiehvds@](mailto:redactiehvds@palleiden.nl)

palleiden.nl.

NIUWSBRIEF | PAL Leiden geeft naast de krant een digitale nieuwsbrief uit, waarvoor u zich kunt aanmelden op de website www.palleiden.nl.

REDACTIE | Marjolijn Pouw (eindredactie), Charlotte Boschma, Corine Hendriks, Carla van der Poel, Els Olden (correctie)

VASTE MEDEWERKERS | Jacques van Alpen, Sarah Hart (foto's), Hans Heestermans, Ed Mol, Edwin Orsel, José Plevier, Ronald Timmermans, Roeland van Wely

OPMAAK | Sanne Dresmé

WEBSITE | Hans Tebra

DRUKWERK | Drukkerij van der Linden, Vliet 4a – 6 Leiden

BEZORGING | ORGANISATIE Jan Demper

BEZORGERS | Rita Blankenberg, Barbara Blonk, Sarah Hart, Aart Martin de Jong, José Plevier, Ank Poland, Marjolijn Pouw, Marlein van Raalte, Henk van der Wal

